

Criminalization of Doping from the Perspective of Criminal Law and Imami Jurisprudence

Morteza Zangeneh*

Corresponding Author, Department of Criminal law and Criminology, Faculty of law, University of Qom, Qom, Iran.

Adel Sarikhani

Department of Criminal law and Criminology, Faculty of law, University of Qom, Qom, Iran.

Abolfath Khalegh

Department of Criminal law and Criminology, Faculty of law, University of Qom, Qom, Iran.

Abstract

Doping is a phenomenon that the sports community has increasingly faced in recent years. This phenomenon has involved not only Iranian sports but also sports in other countries, both advanced and developing, with various tensions and challenges in the fields of ethics, medicine, sociology, etc. One of these challenges is the legal issues related to doping, including the criminalization of this issue. In this research, we have taken notes of relevant materials and analyzed them using a library method and referring to Islamic sources and legal books. The most important results of the present research indicate that, based on the principles of non-harm, patriarchy, and legal morality, and considering the condition of expediency in addition to the three aforementioned principles, the criminalization of doping in competitions can be justified from the perspective of criminal law. Also, based on the principle of the prohibition of harming oneself and others, the principle of the prohibition of deception and deception, the foundation of reason, expediency, and considering the position of clean sports in Islam, doping is considered a prohibited and forbidden practice from the jurisprudential perspective. Finally, considering the results achieved in Iran, the legislator can also take action to criminalize doping in sports.

* Corresponding Author: m.zangeneh@yahoo.com

How to Cite: Zangeneh, M., Sarikhani, A. & Khalegh, A. (2025). Criminalization of Doping from the Perspective of Criminal Law and Imami Jurisprudence. *New Approaches in Sports Mmanagement*, 13(50), 183-223

Extended Abstract

Introduction

Today, sports are no longer games and entertainment, but rather sports, science, commerce and industry, and have various economic, political, social and individual dimensions. The importance that sports have gained in today's world has made them the subject of various sciences such as law, sociology, medicine and psychology, etc. This has led to new topics in the field of sports, one of which is the use of illegal sports drugs and supplements and their promotion in sports. A brief look at the world of sports in recent years, with regard to research on the prevalence of doping in various sports around the world, shows the bitter and unfortunate reality that the use of illegal drugs is increasing day by day and has found a worrying upward trend in the sports community and even among teenagers and children. Our country is not immune to this harm in sports and we are witnessing an increase in the use of illegal sports supplements among athletes. Therefore, one of the most important problems that threatens sports at the national and international levels is the increase in the use of illegal drugs and energy supplements; so that we are witnessing the supply and sale of these supplements in sports clubs and pharmacies without specific regulations, and we are also witnessing the fact that athletes are sentenced to long-term bans as a result of using these supplements in sports competitions and proving it, which overshadows their future careers, and in some cases we are witnessing severe injuries and even death of athletes due to doping, and all of the above points to the importance of research in this regard. Among the legal challenges that doping in sports faces is the conflict of this phenomenon with the intrinsic values of sports, especially clean sports, because the intrinsic value of sports, which is often referred to as the spirit of sports, is described with values such as ethics, honesty, respect for the rules, fair play, and healthy competition, which doping undermines. It should also be noted that since sports have become a business and industry with very high financial transactions and even political discussions have entered into it, this is why we are witnessing corruption in sports, and one of these corruptions is doping in sports. Another important legal challenge in this regard is the discussion of legislation regarding doping and what policy our country's legislator has adopted regarding this phenomenon in sports. As a further explanation, we should say that doping is not a crime in our country, but rather has been identified by the legislator as a violation. It is necessary to address the principles of criminalizing the acts and examine whether these principles include doping of athletes or not, and from a jurisprudential perspective, we should also examine this issue with regard to jurisprudential rules, verses, and narrations.

Methods

To conduct successful research, the foundation of that research must be formed based on a systematic and coherent method. The method used in the present research will be descriptive-analytical and, as required by the research

subject, will be examined in terms of criminalization of doping from the perspective of criminal law and Imami jurisprudence, relying on existing works. It is obvious that referring to the main texts, including Islamic laws and sources, will be helpful and effective in promoting the research. The method of collecting research information is library-based and in the form of taking notes of the materials and analyzing them. In this research, an attempt is made to explain the concept and examine the criminalization of doping from the perspective of criminal law and Imami jurisprudence, while referring generally to Islamic and Latin sources and the works of scholars and legal scholars, including books, articles and websites.

Results

The first basis for criminalizing acts in criminal law is the principle of harm to others, and doping also causes physical, psychological, reputational, and financial harm to athletes. The next principle is moral blame, according to which the government can intervene in the actions of citizens in order to observe moral values and principles, and criminalize an act that is considered a public offense and threatens the fundamental values of society. Doping in sports also conflicts with the intrinsic value of sports and involves public blame, and unlike clean and fair sports, it is therefore subject to this principle. The next principle is patriarchy, according to which an individual not only does not have the right to harm others, but also cannot harm himself, and doping causes physical and psychological harm to the athlete himself. In addition to these three principles, the expediency condition also implies the necessity of criminalizing doping, given the lack of deterrent effect of previous enforcement guarantees and the increase in the use of sports supplements. In Imami jurisprudence, according to the principle of prohibition of harming oneself and others, which has been interpreted as the rule of no harm, individuals were prohibited from causing any kind of harm, which includes physical harm, reputational harm, and even harm to oneself. The verses of the Quran and the narrations of the infallibles emphasized this issue and the thinking about food and food that leads to harm. Doping in sports is also considered an illegitimate act according to this principle and jurisprudential rule. The next principle in the prohibition of actions in jurisprudence is the principle of prohibition of deception, and given that doping is considered a type of deception in sports and an athlete succeeds in gaining superiority and medals through fraudulent actions, it is considered an illegitimate act. According to the principle of expediency in jurisprudence, a government can rule on illegitimateness based on the existing interests regarding an issue, and the phenomenon of doping in sports is considered an illegitimate act according to this principle. The last jurisprudential rule is the foundation of reason, which refers to the practical method and conduct of wise people in performing and abandoning actions, and here includes experts in the field of sports, all of whom emphasized the treatment of doping. Therefore, according to the foundation of reason, it is also possible to rule that doping is illegitimate.

Conclusion

This study examines the approach of criminal law and Imami jurisprudence in dealing with doping in sports. Regarding criminal law, the issue of criminalizing doping in sports was addressed, considering the principles of criminalizing acts, which include the principle of harm, the principle of moral blame, and the principle of patriarchy. It was concluded that considering these three principles and conditions of expediency, the necessity of criminalizing doping can be justified. Regarding Imami jurisprudence, considering the principles that indicate the illegitimacy of acts, which include the principle of the prohibition of harming oneself and others, the principle of the prohibition of fainting, the principle of expediency, and the foundation of reason, it can be inferred that doping in sports is illegitimate. Finally, considering the aforementioned explanations, it seems that in our country, Iran, the legislator can also take action to criminalize doping in sports.

Keywords: criminal law, doping, lack of legitimacy, imamiyah jurisprudence, sports.

Acknowledgements: We would like to thank all our colleagues who helped us in conducting this research.

Compliance with ethical guidelines: All matters related to ethical issues have been complied with in the research.

Financial resources: The present study did not have any financial sponsor and was conducted at the personal expense of the researchers. Obviously, if the relevant institutions support it, there would be more hope for scientific development in this context.

Authors' participation: The authors participated equally in conducting the research.

Conflict of interest: There is no conflict of interest among the authors.

انجمن علمی مدیریت ورزشی ایران

--- رویکردهای نوین در مدیریت ورزشی ---

دوره ۱۳، شماره ۵۰، پاییز ۱۴۰۴، ۱۸۳-۲۲۳

ntsmj2.issma.ir

<https://doi.org/10.22034/ntsmj.2024.2038499.1097>

مقاله پژوهشی

دریافت: ۱۴۰۲/۷/۱۰

بازنگری: ۱۴۰۳/۲/۲۱

پذیرش: ۱۴۰۳/۶/۱۸

انتشار: ۱۴۰۴/۸/۲۷

جرم‌انگاری دوپینگ از منظر حقوق کیفری و فقه امامیه

مرتضی زنگنه* دانشجوی دکتری، حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق، دانشگاه قم، قم، ایران.

عادل ساریخانی استاد گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق، دانشگاه قم، قم، ایران.

ابوالفتح خالقی استاد گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق، دانشگاه قم، قم، ایران.

چکیده

دوپینگ پدیده‌ای است که جامعه ورزشی طی سال‌های اخیر به‌طور فزاینده‌ای با آن روبه‌رو شده است. این پدیده نه تنها ورزش ایران بلکه ورزش سایر کشورها اعم از پیشرفته و در حال پیشرفت را درگیر تنش‌ها و چالش‌های مختلفی در زمینه اخلاقی، پزشکی، جامعه‌شناسی و... کرده است که یکی از این چالش‌ها، مباحث حقوقی مرتبط با دوپینگ از جمله جرم‌انگاری این موضوع است. در این پژوهش با روش کتابخانه‌ای و مراجعه به منابع اسلامی و کتب حقوقی، اقدام به یادداشت مطالب مرتبط و تحلیل آن‌ها نموده‌ایم و اهم نتایج پژوهش حاضر حکایت از آن دارد که به استناد اصول لاضرر، پدربسالاری و اخلاق‌گرایی قانونی و با توجه به شرط مصلحت کنار سه اصل مذکور جرم‌انگاری دوپینگ در مسابقات از منظر حقوق کیفری قابل توجیه است. همچنین به استناد اصل حرمت اضرار به خود و دیگران، اصل حرمت غش و فریب، بنای عقلا، مصلحت و با توجه به جایگاه ورزش پاک در اسلام دوپینگ از منظر فقهی عملی ممنوع و حرام محسوب می‌شود. در نهایت با توجه به نتایج حاصل شده در کشور ایران نیز قانون‌گذار می‌تواند اقدام به جرم‌انگاری دوپینگ در ورزش نماید.

کلیدواژه‌ها: حقوق کیفری، دوپینگ، عدم مشروعیت، فقه امامیه، ورزش.

مقاله حاضر برگرفته از رساله دکتری رشته حقوق کیفری و جرم‌شناسی دانشگاه قم است.

* نویسنده مسئول: m.zangeneh@yahoo.com

مقدمه

در جهان کنونی، ورزش یکی از راه‌های مؤثر تربیتی و اخلاقی، به‌ویژه برای نوجوانان و جوانان است. وسیله‌ای که روزه‌روز چهره علمی تری پیدا می‌کند. امروزه ورزش دیگر فقط بازی و سرگرمی نیست بلکه ورزش علم، تجارت و صنعت است. اهمیتی که ورزش در جهان امروزی پیدا کرده، موجب گردیده تا موضوع علوم گوناگونی مانند حقوق، جامعه‌شناسی، پزشکی، مدیریت، روان‌شناسی و... قرار گیرد. همین امر باعث طرح مباحث جدیدی در حوزه ورزش شده است. یکی از این مباحث، استفاده از داروها و ترویج آن در ورزش است که اهداف اقتصادی، اجتماعی و سیاسی در ورای این استفاده وجود دارد. محققان در پاسخ به این سؤال که چرا ورزشکاران از مواد نیروزای غیرمجاز استفاده می‌کنند، عوامل فردی، اجتماعی و محیطی را مطرح نموده‌اند. این عوامل شامل مواردی چون مصرف الکل و مواد مخدر، تصویر منفی ورزشکار از بدن، مشکلات مربوط به تغذیه، بی‌اشتیافی اخلاقی و عدم پایبندی به ارزش‌های متعارف اجتماعی، فشار محیط ورزشی، مردانگی، انگیزه تناسب اندام، مطلوبیت اجتماعی، جنسیت، نگرش گروه‌های دوستان، همسالان، درخواست مربیان و هم‌تیمی‌ها، معاشرت با اطرافیان کچرو و تحریکات محیطی است که تأثیر معناداری در مشارکت و تمایل ورزشکاران به مصرف مواد نیروزای غیرمجاز دارد (کبیری و همکاران، ۱۴۰۰). در طی سال‌های ۱۹۹۰ میلادی، دوپینگ به دلیل تبدیل شدن ورزش به اقتصاد تجاری، نفوذ روزافزون سرمایه‌گذاری‌های خصوصی، هیجان حاصل از موفقیت فردی، پیشرفت فوق‌العاده‌ی علم داروسازی و پیشرفت در حوزه ارتباطات که اینترنت به وجود آورده، بسیار گسترش یافته است. پیوستگی این پنج عامل، تجارت غیرقانونی محصولات دارویی را در شبکه‌هایی با ابعاد بسیار وسیع به وجود آورده است (Francois Bourg, et al., 2006). البته در حال حاضر، مصرف داروها و مکمل‌های غذایی بدون تجویز و نظارت پزشک به شکلی گسترده گزارش شده است و روند صعودی نگران‌کننده‌ای در رشد میزان مصرف داروهای نیروزا در جامعه ورزشی جهانی وجود دارد. این امر به‌قدری مسئولان ورزشی جهان را نگران کرده است که کمیته بین‌المللی المپیک در بازی‌های ۲۰۰۸ میلادی پکن، تقریباً از تمامی افرادی که برای بازی‌های المپیک انتخاب شده بودند، حین برگزاری و خارج از مسابقه حداقل یک‌بار تست توان‌افزایی گرفت که این خود

نشان‌دهنده اهمیت خطر بسیار جدی ناشی از پدیده مذموم دوپینگ در ورزش است. مجموعه آزمایش‌های انجام‌شده در این بازی‌ها ۵۰۰۰ مورد و نتایج مثبت ۱۷ مورد بوده است. در بازی‌های المپیک ۲۰۱۲ لندن نیز مبارزه با دوپینگ با جدیت پیگیری شد که به تعداد ۶۲۵۰ نفر، با نسبت دو به یک از کل ورزشکاران و دربرگیرنده کل مدالیست‌ها، نمونه‌گیری دوپینگ انجام شد (تجاری و منوچهری، ۱۳۹۳).

در تحقیقی که درخصوص میزان شیوع دوپینگ در ورزش‌های مختلف جهان در سال‌های ۲۰۰۴ و ۲۰۰۵ میلادی انجام گرفت، نتایج حاکی از آن بود که آزمایش‌های انجام‌شده در سال ۲۰۰۵ نسبت به سال قبل، ۴/۸ درصد و درصد نمونه‌های مثبت دوپینگ در سال مذکور ۴/۳۴ درصد نسبت به سال ۲۰۰۴ افزایش داشته است (رهنما و همکاران، ۱۳۸۸). اما درخصوص میزان استفاده از مواد نیروزا در ایران، با توجه به ترکیب جوان جمعیتی کشور و همچنین با ورود انواع مختلف مواد نیروزا به بازار و تغییرات سریع الگوی مصرف و میزان علاقه‌مندی جوانان به ورزش‌های قدرتی، شاهد افزایش استفاده از مواد نیروزا در کشور هستیم. در تحقیقی که در شهر سنندج از ۱۹۹ ورزشکار بدنساز مرد صورت گرفت، یافته‌ها حاکی از آن بود که ۳۲٪ افراد از مواد نیروزا استفاده می‌کنند. شایع‌ترین ماده مورد استفاده کراتین با ۲۵ درصد و پروتئین با ۱۹ درصد بوده است (حیبی و همکاران، ۱۳۹۵). در تحقیق دیگری که در شهرستان سمنان از ۲۳۷ نفر ورزشکار بدنساز مرد صورت گرفته است، یافته‌ها نشان می‌دهد که ۲۷ درصد از مواد نیروزا استفاده کرده‌اند (ملک و همکاران، ۱۳۸۳). در تحقیق دیگری که در شهرستان کرمانشاه از ۸۳۹ ورزشکار بدنساز صورت گرفته است، یافته‌ها نشان می‌دهد که ۳۸٪ ورزشکاران از مواد نیروزا استفاده می‌کنند (پاشاروش و همکاران، ۱۳۸۷). در تحقیق دیگری که از ورزشکاران استان تهران درخصوص سوءمصرف مواد نیروزا، مخدر، روان‌گردان و مشروبات الکلی انجام شد، نتایج نشان داد که شیوع مصرف مواد نیروزا در بین این ورزشکاران ۱۲/۱۷ درصد بود. همچنین ۱۶/۱۲ درصد از ورزشکاران عضو نمونه حداقل یک مورد از مواد ممنوعه (مخدر، روان‌گردان و مشروبات الکلی) را تجربه کرده بودند (کاشی، ۱۴۰۰). به گزارش سایت خبری «جام‌جم آنلاین» در سال ۱۳۹۷، آژانس جهانی مبارزه با دوپینگ اسامی کشورهایی را که بیشترین میزان دوپینگ را دارند منتشر کرد که در این رده‌بندی، کشور ایتالیا در صدر قرار دارد و ورزش ایران در رتبه هشتم قرار گرفته است. لذا یکی از مهم‌ترین مشکلاتی که ورزش را در

سطح ملی و بین‌المللی تهدید می‌کند، افزایش استفاده از داروها و مکمل‌های نیروزا است. همچنین، تنوع در داروها، توان‌افزایی و ورزش‌ها نیز بر این مشکل افزوده است. بدین توضیح که فهرست داروها و مکمل‌های نیروزا و تولید آن‌ها در حال افزایش است و شاهد انواع دوپینگ (دارویی، خونی و ژنی) هستیم که هر یک ممکن است اثرات متفاوتی بر جسم و روح ورزشکار داشته باشد. از طرف دیگر، در دنیای معاصر با ورزش‌های مختلفی روبه‌رو هستیم؛ همین موضوع باعث شده است که ورزشکاران نه فقط به دلیل افزایش قدرت فیزیکی بلکه متناسب با رشته ورزشی از داروها استفاده نمایند که همه این تأثیرات به نوعی توان‌افزایی محسوب می‌شود. اما یکی از مطالب مهم در خصوص دوپینگ در ورزش، چالش‌هایی است که حقوق کیفری و فقه امامیه با این پدیده روبه‌رو است. از جمله‌ی این چالش‌ها، جرم‌انگاری و عدم مشروعیت دوپینگ طبق موازین حقوق کیفری و فقه امامیه است.

روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از نظر هدف، بنیادی و از نظر ماهیت تحقیق، از نوع توصیفی-تحلیلی است و در آن از روش تحلیل محتوا و بررسی اسناد استفاده شده است. بدین توضیح که از یک سو، تحلیل محتوا به صورت کتابخانه‌ای انجام شده است؛ یعنی با بررسی کتاب‌ها و مقاله‌های مرتبط به تحلیل مباحث پرداخته شده است. از سوی دیگر، با مراجعه به اسناد موجود شامل قرآن کریم، روایات، قوانین داخلی و بین‌المللی، اصول حقوقی و قواعد فقهی، به تحلیل و بررسی موضوع جرم‌انگاری دوپینگ پرداخته شده است. ابتدا دوپینگ طبق کنوانسیون بین‌المللی مبارزه با دوپینگ تعریف شده است و با توجه به اینکه کشور ایران طبق مصوبه مجلس شورای اسلامی به این کنوانسیون پیوسته است و به استناد ماده ۹ قانون مدنی، مقررات عهدی که طبق قانون اساسی بین دولت ایران و سایر دول منعقد شده، در حکم قانون است. لذا در حال حاضر در کشور ما مقررات کنوانسیون بین‌المللی مبارزه با دوپینگ و آژانس جهانی مبارزه با دوپینگ حاکم است که طبق آن، دوپینگ نوعی تخلف است و جرم‌انگاری در این خصوص انجام نشده است. سپس با توجه به اصول حقوقی جرم‌انگاری شامل اصل ضرر، اصل پدرسالاری و اصل اخلاق‌گرایی حقوقی، موضوع جرم‌انگاری دوپینگ بررسی و در نتیجه تأیید شده است. در ادامه، با توجه به آیات قرآن کریم و روایات، به جایگاه ورزش پاک در اسلام و ممنوعیت دوپینگ پرداخته شده است و عدم مشروعیت داروهای نیروزای

غیرمجاز از نظر اصول و قواعد فقهی شامل اصل حرمت اضرار به خود و دیگران، اصل حرمت غش و تقلب، اصل مصلحت و بنای عقلا مورد تحلیل قرار گرفته است. آیات و روایات و هر یک از این اصول و قواعد حقوقی و فقهی به صورت جداگانه با مراجعه به کتاب‌ها و مقاله‌های مرتبط توضیح داده شده و موضوع دوپینگ در ورزش نیز طبق آن‌ها مورد بررسی قرار گرفته است. بنابراین، اسنادی که با مراجعه به آن‌ها به تحلیل و انجام پژوهش پرداخته شده است، عبارتند از: آیات قرآن کریم، روایات نقل شده از پیامبر اسلام (ص) و اهل بیت علیهم السلام، قانون مدنی، کنوانسیون مبارزه با دوپینگ، دکترین حقوقی و فقهی شامل کتاب‌ها و مقاله‌های حقوقی و فقهی.

یافته‌ها

در تحقیق حاضر، ابتدا به تحلیل و تعریف دوپینگ در ورزش و سپس به مبانی عدم مشروعیت فقهی دوپینگ و در ادامه به مبانی حقوق کیفری جرم‌انگاری آن پرداخته شده است که هر قسمت، مطالب مخصوص به خود را دارد. براساس تحلیل مطالب بیان شده در این مقاله، یافته‌های پژوهش به شرح زیر است:

کامل‌ترین تعریف دوپینگ در سال ۲۰۰۷ توسط آژانس جهانی ضد دوپینگ ارائه شده است. براساس این تعریف، اگر هر کدام از موارد ده‌گانه مذکور مشاهده شود، دوپینگ به حساب می‌آید:

«۱- وجود یک ماده غیرمجاز یا متابولیت حاصل از آن در نمونه اخذ شده از ورزشکار
۲- مصرف یا تلاش برای مصرف یک ماده یا روش ممنوعه ۳- امتناع از شرکت در نمونه‌گیری دوپینگ ۴- قصور در ثبت و ارسال فرم‌های محل حضور یا غیبت در نمونه‌گیری
۵- دستکاری یا تلاش برای دستکاری در مراحل نمونه‌گیری ۶- مالکیت هرگونه ماده یا روش ممنوعه (همراه داشتن ماده ممنوعه) ۷- قاچاق یا تلاش برای قاچاق هرگونه ماده یا روش ممنوعه ۸- تجویز یا تلاش برای تجویز هرگونه ماده یا روش ممنوعه به ورزشکار ۹- هرگونه هم‌دستی و مشارکت در تخطی از قوانین مبارزه با دوپینگ و ۱۰- همکاری ممنوعه (همکاری با افراد دارای محرومیت)».

- دوپینگ را می‌توان به عنوان تهدیدی اساسی در برابر محبوبیت ورزش به شمار آورد و از سوی دیگر آن را عاملی مخالف اتحاد و همبستگی ملل در ارتباطات و مسابقات ورزشی

دانست. مواد نیروزای غیرمجاز در ورزش یکی از مصادیق فساد در ورزش محسوب می‌شود که با شعار پاکی ورزش در تعارض است و باعث می‌گردد تربیت‌بدنی از اهداف عالی خود دور شود.

یکی از چالش‌های دوپینگ در ورزش، بحث جرم‌انگاری این پدیده در حوزه ورزش است که باید طبق اصول و مبانی پذیرفته‌شده انجام شود. جرم‌انگاری فرآیندی گزینشی است که طی آن، قانون‌گذار رفتاری را ممنوع می‌نماید و برای حمایت از آن، ضمانت اجرای کیفری وضع می‌کند. در این فرآیند، آزادی و حقوق انسان محدود می‌شود و از آنجا که تحدید آزادی خلاف اصل است، ناگزیر مبانی و اصولی باید بر این محدودیت حاکم باشد که به آن مبانی و اصول جرم‌انگاری گفته می‌شود. به‌طور کلی، مبانی حقوق کیفری جرم‌انگاری عبارتند از: اصل ضرر، اصل اخلاق‌گرایی حقوقی و اصل پدرسالاری حقوقی. طبق اصل ضرر، تنها رفتارهایی باید از طرف جامعه ممنوع و با مجازات مواجه شود که ضرر مادی و خارجی به افراد دیگر می‌رساند. توان‌افزایی غیرمجاز، زیان‌های گسترده‌ای بر گروه‌های مختلف وارد می‌سازد؛ از جمله ضرر جسمانی، حیثیتی و رفتن آبروی ورزشکار و جامعه ورزشی، ضرر به منافع و حقوق سایر ورزشکاران با تقلب از طریق کسب مدال، جایزه و جایگاه و نیز ضرر مادی به حامیان و پشتیبان‌های مالی ورزشکار از طریق از دست دادن اعتبار برند محصول و ترک حمایت مشتریان محصول.

طبق اصل پدرسالاری، فرد نه تنها حق ندارد به دیگران آسیب برساند بلکه به خود نیز نمی‌تواند آسیب برساند و حکومت، همانند پدر نسبت به فرزند، مانع آسیب‌رساندن شخص به خودش می‌شود. با توجه به آسیب‌های متعدد جسمانی و روانی که در اثر استفاده از مواد نیروزا بر شخص ورزشکار وارد می‌شود و اینکه در نهایت این آسیب به کل جامعه ورزشی می‌انجامد، لذا دولت می‌تواند بر مبنای این اصل در امور و اختیارات ورزشکاران مداخله نموده و اجازه ندهد آنان به خود ضرر بزنند زیرا در غیر این صورت، در برابر سلامت و سعادت ورزشکار و جامعه ورزشی نقشی منفعلانه خواهد داشت.

اصل اخلاق‌گرایی قانونی در رابطه با عملی که غیراخلاقی است و یا حداقل در جامعه غیراخلاقی محسوب می‌شود، اجازه جرم‌انگاری می‌دهد. فلسفه المپیک، احترام به اصول اخلاقی را در کنار ارتقای توانایی‌های جسمانی ترویج می‌کند، بدین ترتیب مصرف مواد

نیروزا با روح المپیک مغایرت دارد. همچنین درخصوص هدف دولت‌ها در مبارزه با دوپینگ می‌توان دو مورد را بیان کرد: بازی منصفانه و الهام‌بخشی.

این دو هدف مبارزه با توان‌افزایی غیرمجاز را می‌توان دغدغه اخلاقی دولت‌ها در مبارزه با دوپینگ نامید زیرا فردی که دوپینگ می‌کند، میدان مسابقه را به نبردی نابرابر تبدیل می‌نماید و حق افرادی را که با تمرین و تلاش برای کسب رتبه برتر و اخذ مدال در مسابقه شرکت کرده‌اند، ضایع می‌کند. از طرف دیگر، قهرمانان ورزشی، خصوصاً ورزشکارانی که در مسابقات مهمی همچون المپیک یا مسابقات جهانی مدال کسب می‌کنند، بر نحوه زندگی افراد زیادی تأثیر دارند و بسیاری از مردم، به‌ویژه نوجوانان و جوانان، از آنان الگوبرداری می‌کنند و مسیر زندگی خود را شبیه آن‌ها می‌سازند. لذا دوپینگ در ورزش با روح مسابقات ورزشی و پاکی رقابت در آن تعارض دارد و دولت‌ها باید برای پاسداری از اخلاق جامعه که ورزش و پاکی آن یکی از مصادیق بارز آن است اقدام به جرم‌انگاری دوپینگ نمایند. در کنار اصول جرم‌انگاری که بیان شد، باید به شرط مهمی هم توجه کرد و آن مصلحت است. چه بسا اعمالی که به نظم عمومی یا اشخاص حقیقی آسیب می‌رسانند یا مورد تقبیح اجتماعی قرار می‌گیرند، ولی جرم شمرده نمی‌شوند و از ضمانت اجرای مدنی یا اداری برخوردارند. بنابراین، عنصر مصلحت است که معین می‌کند از میان اعمال بی‌شماری که مستوجب سرزنش اخلاقی یا موجب ضرر و آسیب هستند، کدام یک را باید جرم دانست. با توجه به عدم بازدارندگی ضمانت اجرای انضباطی فعلی دوپینگ و با در نظر گرفتن دوپینگ سازمان‌یافته و این که بسیاری از ورزشکاران از روش‌های نوین دوپینگ استفاده می‌کنند که شناسایی آن‌ها بسیار دشوارتر است، مصلحت اقتضا می‌کند که به جرم‌انگاری دوپینگ روی آورده شود تا هزینه‌های دوپینگ برای ورزشکار افزایش یافته و به‌صورت جدی‌تری با این پدیده در ورزش مبارزه شود.

قواعد و اصول فقهی که طبق آن می‌توان نامشروع بودن مواد نیروزای غیرمجاز در ورزش را استنباط کرد عبارتند از: اصل حرمت اضرار به خود و دیگران، اصل حرمت غش و فریب، مصلحت و بنای عقلا.

در اسلام، هم طبق آیات قرآن کریم و هم براساس احادیث، به اصل عدم اضرار به خود و دیگران توجه ویژه‌ای شده است که هم شامل ضرر جسمانی و مادی می‌شود و هم شامل ضرر حیثیتی. براساس این اصل، چون دوپینگ در ورزش باعث ورود ضرر جسمانی و

حیثیتی به ورزشکار و جامعه ورزش می‌شود لذا عملی حرام و نامشروع است و می‌توان برای آن تعزیر مقرر نمود.

- اصل حرمتِ غش و تقلب که در اسلام بر آن تأکید شده است، مانع استفاده از روش‌های فریب‌کارانه همانند توان‌افزایی غیرمجاز برای کسب پیروزی می‌شود. دوپینگ، چون نوعی فریب‌کاری در رقابت ورزشی به شمار می‌آید و با روحیه جوانمردی و احترام به قوانین ورزشی در تعارض است لذا می‌توان آن را نامشروع اعلام کرد.

در امور حکومتی، مصلحت چنین تعریف شده است: تدبیری که دولت اسلامی به منظور رعایت منافع مادی و معنوی جامعه‌ی اسلامی و در راستای اهداف شارع مقدس اتخاذ می‌کند. نظر به این که دوپینگ در ورزش نیز روزه‌روز رو به افزایش است، مصلحت اقتضا می‌کند که در جامعه اسلامی توان‌افزایی غیرمجاز ممنوع باشد زیرا مباح بودن دوپینگ مخالف مصلحت شخص ورزشکار، گروه ورزشی و جامعه است.

بنای عقلا از ظرفیت بسیار چشمگیری در پویایی و بالندگی فقه و پاسخ به نیازهای زمان برخوردار است. منظور از بنای عقلا در بحث دوپینگ، دیدگاه خردمندان و متخصصان ورزش است که بنای عقلایی نو محسوب می‌شود. خردمندان و اندیشمندان حوزه ورزش هرگز موافق دوپینگ نبوده و نیستند و آن را مخالف اساس ورزش می‌دانند. لذا با توجه به نهاد فقهی بنای عقلا می‌توان به این نتیجه رسید که دوپینگ در ورزش از منظر فقه عملی، نامشروع تلقی می‌شود.

تحلیل

همان‌گونه که در روش تحقیق ذکر شده، بحث اصلی به ترتیب از تبیین مفهوم دوپینگ آغاز شده و سپس اصول حقوق کیفری پیرامون جرم‌انگاری دوپینگ مطرح گردیده و در پایان، مبانی فقه امامیه در جهت ممنوعیت دوپینگ تشریح شده است.

۱. تعریف دوپینگ

واژه «دوپینگ» چنین معنا شده است: «استفاده ورزشکار از داروی نیروزا و تقویتی پیش از شرکت در مسابقه، زورافزایی» (معین، ۱۳۸۷). به عبارت دیگر، استفاده از دارو، مکمل و موادی که منتهی به نیروزایی یا توان‌افزایی یا زورافزایی غیرعادی شود. سازمان ورزشی اروپا

در سال ۱۹۶۳ دوپینگ را این گونه تعریف کرده است: «مصرف یا تجویز مواد خارجی و یا مواد فیزیولوژیک خود بدن به مقدار غیرعادی و یا استعمال غیرطبیعی توسط ورزشکاران به منظور به دست آوردن کارایی و توانایی بیش از اندازه در مسابقات و رقابت های ورزشی» (کاشف و شیدایی، ۱۳۹۱). می توان گفت کامل ترین تعریف دوپینگ در سال ۲۰۰۷ توسط آژانس جهانی ضد دوپینگ ارائه شده است، براساس این تعریف، اگر هر کدام از موارد ده گانه مذکور مشاهده شود، دوپینگ به حساب می آید: «۱- وجود یک ماده غیرمجاز یا متابولیت حاصل از آن در نمونه اخذ شده از ورزشکار ۲- مصرف یا تلاش برای مصرف یک ماده یا روش ممنوعه ۳- امتناع از شرکت در نمونه گیری دوپینگ ۴- قصور در ثبت و ارسال فرم های محل حضور یا غیبت در نمونه گیری ۵- دستکاری یا تلاش برای دستکاری در مراحل نمونه گیری ۶- مالکیت هرگونه ماده یا روش ممنوعه (همراه داشتن ماده ممنوعه) ۷- قاچاق یا تلاش برای قاچاق هرگونه ماده یا روش ممنوعه ۸- تجویز یا تلاش برای تجویز هرگونه ماده یا روش ممنوعه به ورزشکار ۹- هرگونه هم دستی و مشارکت در تخطی از قوانین مبارزه با دوپینگ و ۱۰- همکاری ممنوعه (همکاری با افراد دارای محرومیت)» (World Anti-Doping Agency WADA, 2007).

در تعریف دوپینگ، افزایش عملکرد هم شامل افزایش توان جسمی می شود و هم توان ذهنی. در ورزش هایی مانند وزنه برداری و کشتی که قدرت جسمی و استقامت اهمیت بسیاری دارد، دوپینگ و استفاده از داروهای غیرمجاز در قالب افزایش توان جسمی عمل می کند ولی در ورزش هایی مانند تیراندازی و شطرنج که قدرت ذهنی و تمرکز اهمیت بسزایی دارد، دوپینگ به صورت افزایش تمرکز بروز پیدا می کند.

۲. مبانی حقوقی جرم انگاری دوپینگ

در تعریف جرم انگاری می توان آن را فرآیندی گزینشی نامید که طی آن، قانون گذار رفتاری را ممنوع می نماید و برای حمایت از آن، ضمانت اجرای کیفری وضع می کند. در این فرآیند، آزادی و حقوق انسان محدود می شود و از آنجا که تحدید آزادی خلاف اصل است، ناگزیر مبانی و اصولی باید بر این محدودیت حاکم باشد که به آن، مبانی و اصول جرم انگاری گفته می شود.

به‌طور کلی، مبانی حقوق کیفری جرم‌انگاری عبارتند از: اصل ضرر، اصل اخلاق‌گرایی حقوقی و اصل پدرسالاری حقوقی. در ادامه، به‌ترتیب به توضیح مختصر هر یک از این اصول پرداخته و بررسی خواهیم کرد که آیا این اصول، جرم‌انگاری دوپینگ را توجیه می‌کنند یا خیر.

۲-۱. اصل ضرر

در کتاب «درباره آزادی»^۱، جان استوارت میل^۲ چنین ادعا می‌کند که تنها دلیلی که یک حکومت مطابق آن می‌تواند علیه آزادی و اراده شهروندانش، قانونی وضع کند و آن‌ها را محدود نماید، جلوگیری از آسیب‌رساندن به دیگران است (میل، ۱۳۸۵). «براساس این اصل، تنها رفتارهایی باید از طرف جامعه ممنوع و با مجازات مواجه شود که ضرر مادی و خارجی به افراد دیگر می‌رساند. بنابراین، اصطلاح اصل عدم ضرر برای بیان مقصود گویاتر خواهد بود. در این دیدگاه، دولت تنها زمانی می‌تواند آزادی‌های شهروندان را تحدید نماید که رفتارهای اشخاص به سایرین آسیب رساند. تنها دغدغه اصل ضرر، آسیب به سایرین است و اساساً دفاع از امور انتزاعی و ماورایی یا حتی دفاع از خود مرتکبین و یا سود رساندن به شهروندان، مجوزی برای جرم‌انگاری محسوب نمی‌شود» (الهام و برهانی، ۱۳۹۶). البته آسیب وارده می‌تواند علاوه بر شخص، به جامعه نیز وارد شود (قیاضی و همکاران، ۱۳۹۱). در تفسیرهای جدید این اصل، حقوق‌دانان با توسعه معنای ضرر، آن را شامل نقض منافع در بقای آنچه فرد می‌تواند داشته باشد، آسیب به احساسات، آسیب به سلامت جمعی و نقض منافع حکومت می‌دانند که در این صورت، دولت می‌تواند مداخله کیفری داشته باشد (Crouch, 2017).

درخصوص ضرر و آسیب جسمانی ناشی از دوپینگ باید گفت که «اولین مرگ ناشی از دوپینگ در سال ۱۸۹۶ اتفاق افتاد، زمانی که دوچرخه‌سوار انگلیسی در مسابقات کشور فرانسه به سبب استفاده از داروی محرک به نام افرین^۳ فوت نمود» (اشرفی و اشرفی، ۱۳۹۳).

---

۱. A Treatise on Freedom

۲. John Stuart Mill

۳. Efrin

ساماران^۱ به عنوان کسی که چندین سال ریاست کمیته بین‌المللی المپیک را بر عهده داشت، معتقد است که توان‌افزایی غیرمجاز نوعی تقلب به شمار می‌رود که از راه‌های مختلف ممکن است منجر به مرگ ورزشکاران شود. به عقیده او، افراد دوپینگ با دستکاری غیرقانونی در فرآیند طبیعی فعالیت‌های فیزیولوژیک بدن، تغییرات غیراصولی و نامتعارفی را ایجاد کرده و صدمات جدی به آن وارد می‌سازند. از سوی دیگر، این رفتار سبب ایجاد مشکلات و آسیب‌های روانی و شخصیتی در ورزشکاران متقلب می‌شود (کاشف و شیدایی، ۱۳۹۱). البته لازم به ذکر است که زورافزایی غیرمجاز علاوه بر آسیب جسمانی، باعث آسیب حیثیتی و مالی به ورزشکاران و حتی ذی‌نفعان جامعه ورزش نیز می‌شود. چادویک^۲ (۲۰۰۹) دامنه‌ای از این ذی‌نفعان در ورزش را شناسایی کرده است که مهم‌ترین آن‌ها شامل موارد زیر است: هواداران و مصرف‌کنندگان، ورزشکاران، تیم‌ها و باشگاه‌ها، لیگ‌ها، مسابقات و رویدادها، مکان‌ها و فضاها، ورزشی، شرکای تجاری، ارائه‌کنندگان خدمات و تأمین‌کنندگان، برنامه‌های پخش رادیویی و تلویزیونی، رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی، سازمان‌های حکمران و نهادهای نماینده. هر یک از این گروه‌های ذی‌نفع به نحوی تحت تأثیر فساد قرار خواهند گرفت که اغلب با دیگری کاملاً متفاوت است. به عنوان مثال، در خصوص لیگ‌ها، مسابقات و رویدادها، رسوایی‌های مداوم مصرف مواد نیروزا در رویدادهای سالانه دوچرخه‌سواری باعث می‌شود این ورزش مترادف با دوپینگ تلقی گردد، به شهرت آن خدشه وارد شود، از اطمینان عموم کاسته گردد و شرکای تجاری و حامیان مالی از همکاری انصراف دهند. حتی برخی ذی‌نفعان از جمله صاحبان رویداد، مکان‌های میزبانی، حامیان مالی و برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی، نگران ارتباط خود با مقوله دوپینگ و گناه بالقوه ناشی از آن می‌شوند؛ به همین دلیل از مشارکت فعال اجتناب می‌کنند (کیل، ۱۴۰۰). در سال ۲۰۰۷، یک شبکه تلویزیونی، محکومیت دوچرخه‌سوار آلمانی (پاتریک سینکوئیز) را به سبب دوپینگ در تور دفرانس نشان داد. هرچند این شبکه تلویزیونی دوباره تور دفرانس را تا سال ۲۰۱۱ پوشش خبری داد اما رویداد مذکور را در سال ۲۰۱۲ به دلیل کاهش شدید تعداد تماشاگران رها کرد (تجاری و منوچهری، ۱۳۹۳). درنهایت، با توجه به موارد ذکرشده و تمایل

---

۱. Samaranch

۲. Chadwick

مصرف کنندگان کالاها و خدمات ورزشی به ورزش پاک و جوانمردانه و گرایش آن‌ها به تصاویر مثبت برندهای مختلف موجود در بازار که تحت تأثیر شدید فعالیت‌های صحه‌گذاری هستند، این موضوع به خوبی نشان می‌دهد که کمپانی‌های تولیدکننده محصولات مختلف که از مشاهیر ورزشی در تبلیغات خود استفاده می‌کنند، باید مراقب سوءرفتارهای احتمالی آن‌ها و پیامدهای بالقوه مرتبط نیز باشند زیرا تخطی از قوانین دوپینگ در ورزش به کاهش حضور تماشاگران در رویدادهای ورزشی منجر می‌شود (تجاری و منوچهری، ۱۳۹۳). لذا باید توجه داشت که توان‌افزایی غیرمجاز، زیان‌های گسترده‌ای بر گروه‌های مختلف وارد می‌سازد از جمله: ضرر جسمانی، حیثیتی و رفتن آبروی ورزشکار و جامعه ورزشی؛ ضرر به منافع و حقوق سایر ورزشکاران با تقلب از طریق کسب مدال، جایزه و جایگاه؛ و ضرر مادی به حامیان و پشتیبان‌های مالی ورزشکار از طریق دادن اعتبار برند محصول و ترک حمایت مشتریان آن.

۲-۲. پدرسالاری

از جمله اصولی که با تمسک به آن امکان جرم‌انگاری فعل یا ترک فعل وجود دارد، اصل پدرسالاری قانونی است. طبق نگرش پدرسالاری، فرد نه تنها حق ندارد به دیگران آسیب برساند بلکه به خود نیز نمی‌تواند آسیب برساند و حکومت، همانند پدر نسبت به فرزند، مانع آسیب‌رساندن شخص به خودش می‌شود. به بیانی دیگر، «اصل پدرسالاری یا حمایت‌گرایی قانونی عبارت است از محدود کردن آزادی فرد به خاطر مصلحت خود مرتکب؛ یعنی برای محافظت خود فرد از برخی آسیب‌های جسمانی یا روانی، قانون به تحدید آزادی‌های وی می‌پردازد و نقض این ممنوعیت‌ها را با مجازات پاسخ می‌دهد. براساس این معیار، حتی اگر رفتار فرد هیچ نوع ضرر بالفعل یا بالقوه‌ای برای سایرین نداشته باشد، باز هم دستگاه قانون‌گذاری باید به منظور حفظ و ارتقای خیر و خوشبختی خود فرد، اقدام به ایجاد ممنوعیت و محدودیت در مورد رفتار وی نماید» (الهام و برهانی، ۱۳۹۶). با توجه به تعریف پدرسالاری می‌توان گفت که در مجموع، ویژگی‌های عمده آن سه چیز است: الف) به نفع مردم است، ب) برخلاف میل و خواست مردم است، ج) برای جلوگیری از ضرر به خود است (قیاسی، ۱۳۸۷). مهم‌ترین مثال‌هایی که برای این نوع از جرم‌انگاری ذکر می‌شود عبارتند از: الزام

قانونی به بستن کمربند ایمنی یا ممنوعیت استفاده از مواد مخدر و سایر مواد روان گردان و... (الهام و برهانی، ۱۳۹۶).

حال باید به این سؤال پاسخ داد که آیا طبق اصل پدرسالاری می توان اقدام به جرم انگاری دوپینگ نمود؟ در پاسخ به این سؤال باید بررسی کرد که توان افزایی غیرمجاز چه ضررهایی برای جسم و روح شخص ورزشکار دارد. در این خصوص باید به این نکته توجه کرد که به صورت کلی «نمونه‌هایی از داروها و هورمون‌هایی که توسط ورزشکاران استفاده می‌شوند عبارتند از: استروئیدها، هورمون‌های رشد، آمفتامین‌ها و ظاهراً از همه بی‌خطرتر، کافئین. آنابولیک استروئیدها در مردان (آندروژن‌ها یا هورمون‌های مردانه) می‌توانند سبب جلوگیری از رشد، کوچک شدن بیضه‌ها، صدمه دیدن کبد و افزایش اندازه سینه‌ها شوند. استفاده از این‌گونه استروئیدها در زنان می‌تواند همانند مردان منجر به ریزش مو و همچنین بم شدن صدا، رویش موهای زائد و ناخواسته، بزرگ شدن آلت تناسلی و به هم خوردن دوره قاعدگی آنان شود. اگر هورمون رشد قبل از پایان سن بلوغ استفاده شود، سبب بیماری غول‌پیکری و ناهنجاری‌های پوستی و بزرگ شدن استخوان‌ها می‌شود. استفاده از آمفتامین‌ها می‌تواند منجر به اعتیاد، سردرد، سرگیجه، پریشانی، اضطراب، پرخاشگری، اختلال در قضاوت و در نهایت سبب مرگ شود. استفاده از کافئین مانع تخلیه کربوهیدرات‌ها از طریق افزایش مصرف چربی می‌شود. از آنجا که کافئین تحریک کننده اعصاب مرکزی است، استفاده زیاد از حد آن باعث سردرد، اضطراب، بی‌خوابی و افزایش ادرار می‌شود و نتیجتاً منجر به کم‌آبی بدن خواهد شد» (گرمات و همکاران، ۱۳۸۶). در همین ارتباط می‌توان به مضرات دوپینگ ژنی که نوع جدیدی از دوپینگ محسوب می‌شود اشاره کرد. بدین توضیح که «دستکاری ژنتیکی در ورزش، اگر با هدف افزایش توانایی ورزشکار و کسب پیروزی در رقابت‌ها انجام شود، مغایر با ارزش‌های اخلاقی، حقوقی و اجتماعی در ورزش بوده و می‌بایست ممنوع شود. سلامتی ورزشکاران یکی از مواردی است که به‌خاطر آن می‌بایست حتماً از به‌کارگیری دوپینگ ژنی جلوگیری و با آن مبارزه شود» (فلاحی و همکاران، ۱۳۸۶).

پس در نتیجه می‌توان گفت با توجه به مطالبی که در خصوص ایجاد ضرر و آسیب‌های متعدد جسمانی و روانی در اثر استفاده از مواد نیروزا بر شخص ورزشکار بیان شده و این که در نهایت این آسیب به کل جامعه ورزشی می‌انجامد لذا دولت می‌تواند بر مبنای این اصل در امور و اختیارات ورزشکاران مداخله نموده و اجازه ندهد آنان به خود ضرر بزنند زیرا در

غیر این صورت، در برابر سلامت و سعادت ورزشکار و جامعه ورزشی نقشی منفعلانه خواهد داشت. هرچند برخی نظر مخالفی داشته و علی‌رغم این که اذعان نموده‌اند استفاده از مواد نیروزا آسیب‌های روانی و جسمانی بسیاری دارد، معتقدند این اصل نمی‌تواند مجوزی جهت جرم‌انگاری دوپینگ باشد (محفوظی، ۱۴۰۱).

۲-۳. اصل اخلاق‌گرایی حقوقی

یکی از ملاک‌های جرم‌انگاری، سرزنش اخلاقی است و بر این اساس، عملی را باید جرم دانست که مرتکب آن سزاوار سرزنش باشد. این دیدگاه بر دو پیش‌فرض مبتنی است: الف) وجود اراده آزاد در انسان، زیرا شخص مجبور را نمی‌توان قابل سرزنش دانست. ب) پذیرش حسن و قبح در افعال، زیرا سرزنش فرد منوط به قبیح دانستن فعل اوست. البته مرجع تشخیص این قبح ممکن است عقل، عرف یا دین باشد (قیاضی و همکاران، ۱۳۹۱). به عبارت دیگر، اخلاق‌گرایی قانونی در رابطه با عملی که غیراخلاقی است و یا حداقل در جامعه غیراخلاقی محسوب می‌شود، اجازه جرم‌انگاری می‌دهد (رحیمی‌نژاد، ۱۳۸۱). این اصل به‌طور خلاصه به معنای دخالت حکومت در شئون شهروندان برای رعایت ارزش‌ها و اصول اخلاقی است (قیاسی، ۱۳۸۷). کمیسیون اصلاح حقوق جزا در کانادا در گزارش خود بیان کرد که حقوق جزا باید به اعمال مضرى که به‌طور جدی ارزش‌های اساسی جامعه را تهدید می‌کند یا نادیده می‌گیرد محدود باشد و در جرم‌انگاری، به نکاتی توجه شود که عبارتند از ۱- آیا این رفتار به‌صورت جدی به دیگران ضرر وارد می‌کند؟ ۲- آیا این رفتار ارزش‌های اساسی جامعه را به‌گونه‌ای شدید نقض می‌کند، آنگونه که برای جامعه نیز مضر باشد؟ ۳- آیا می‌توان مطمئن بود که استفاده از ضمانت‌اجرا در مقابل این رفتار، ارزش‌های اساسی جامعه را نقض نخواهد کرد؟ ۴- با فرض مثبت بودن پاسخ هر سه سؤال فوق، آیا استفاده از حقوق جزا می‌تواند به‌صورت مؤثر این مشکل را حل کند؟ (گزارش کمیسیون حقوقی کانادا، ۱۹۷۶).

درخصوص بررسی دوپینگ از منظر اخلاق، در بند سوم از بخش دوم منشور المپیک، هدف جنبش المپیک کمک به ساختن جهانی صلح‌آمیز و بهتر از طریق آموزش جوانان با بهره‌گیری از ورزش، بدون هرگونه تبعیض و مطابق با روح المپیک دانسته شده است. این امر نیازمند درک متقابل همراه با روح دوستی، همبستگی و بازی جوانمردانه است. فلسفه

المپیک احترام به اصول اخلاقی را در کنار ارتقای توانایی‌های جسمانی ترویج می‌کند؛ بدین ترتیب، مصرف مواد نیروزا با روح المپیک مغایرت دارد (زاهدی و همکاران، ۱۳۹۷). در ارتباط با تغییر ماهیت ورزش در اثر دوپینگ و تغییر جهت آن از اهداف اصلی باید گفت که عده‌ای ماهیت ورزش را رقابتی منصفانه با هدف پرورش فضائل می‌دانند؛ رقابتی که بر رشد درونی تکیه دارد و در آن پرورش فضائل مانند صداقت، شجاعت و انصاف مطرح است (ندایی و علوی، ۱۳۸۷). درخصوص این که دوپینگ برتری متقلبانه و ناجوانمردانه را به همراه دارد، به درستی گفته شده است که: «تقلب در درجه اول باعث از بین رفتن روح ورزش و در وهله دوم موجب تحلیل و تضعیف مسابقه می‌شود» (نادریان جهرمی، ۱۳۹۰). «تقلب، بزرگ‌ترین نوع قانون‌شکنی عمدی در ورزش محسوب می‌شود، از آن جهت که متقلب تلاش می‌کند دستش رو نشود. در این نوع قانون‌شکنی، اصل بی‌طرفی که به احترام میان رقابت‌کنندگان و منش بازی اشاره دارد، نقض می‌شود» (احسانی و شجاع، ۱۳۹۳). دوپینگ به‌عنوان یکی از چالش‌های اصلی سلامت ورزش شناخته شده است که به ارزش کلیدی ورزش (که همان غیرقابل‌پیش‌بینی بودن نتیجه است) صدمه وارد می‌کند (کیل، ۱۴۰۰). انجمن ملی ورزش دانشگاهی آمریکا در ارتباط با سیاست آزمایش دوپینگ سه اصل کلی را بیان کرده است که اصل دوم، تحت عنوان منش ورزشی و رفتار اخلاقی، مقرر می‌دارد استفاده از مواد نیروزا تخطی از حق رقابت ورزشکاران و تیم‌های هم‌سطح در میدان بازی محسوب می‌شود و مخالف با توسعه ورزشکاران سخت‌کوش و درست‌کار است. در نتیجه، قاعده‌ای وجود دارد مبنی بر این که حمایت و توسعه ورزشکاران سالم و پاک، نوعی رفتار اخلاقی قابل قبول به شمار می‌آید (کیل، ۱۴۰۰).

همچنین درخصوص هدف دولت‌ها در مبارزه با دوپینگ می‌توان دو مورد را بیان کرد:

۱- بازی منصفانه: استفاده از مواد نیروزا به‌طور اساسی مغایر با ارزش‌های ورزش است. استفاده از این مواد، برای ورزشکار امتیازی غیرمنصفانه ایجاد می‌کند تا بتواند بر رقیبان پیروز شود؛ امری که غیراخلاقی و مضر برای سلامتی است. این مسئله، درستی و پاکی ورزش را نیز به خطر می‌اندازد زیرا برای ورزشکاران این احساس را به‌وجود می‌آورد که برای رقابت در عالی‌ترین سطح و دستیابی به پیروزی، ناچار به دوپینگ هستند.

۲- الهام‌بخشی: ورزشکاران حرفه‌ای، به‌ویژه قهرمانان مسابقات مهمی مانند المپیک، تأثیر شگرفی بر مردم به‌عنوان الگو و الهام‌بخش دارند و این تأثیر می‌تواند آنان را به انجام ورزش

سوق دهد. در صورت دوپینگ این ورزشکاران، اثری که این امر بر عموم جامعه و به‌ویژه والدین فرزندان که علاقه‌مند به ورزش هستند دارد، بسیار مخرب است (Crouch, 2017). این دو هدف مبارزه با توان‌افزایی غیرمجاز را می‌توان دغدغه اخلاقی دولت‌ها در مقابله با دوپینگ دانست زیرا فردی که دوپینگ می‌کند، میدان مسابقه را به نبردی نابرابر تبدیل می‌نماید و حق افرادی را که با تمرین و تلاش برای کسب رتبه برتر و اخذ مدال در مسابقه شرکت کرده‌اند، ضایع می‌سازد. از سوی دیگر، قهرمانان ورزشی، به‌ویژه کسانی که در مسابقات مهمی همچون المپیک یا رقابت‌های جهانی مدال کسب می‌کنند، بر نحوه زندگی افراد بسیاری تأثیر دارند و بسیاری از مردم، به‌ویژه نوجوانان و جوانان، از آن‌ها الگوبرداری می‌کنند و مسیر زندگی خود را شبیه آنان می‌سازند. علاوه‌براین، توجه به واکنش منفی تماشاگران و طرفداران ورزش نسبت به ورزشکاران استفاده‌کننده از دوپینگ، راهنمای آشکاری برای اثبات ضد اخلاقی بودن دوپینگ است. درواقع، رسیدن به هدفی اخلاقی (پیروزی و کسب اعتبار برای خود و گروه) از طریق ابزاری غیر اخلاقی (دوپینگ) پذیرفته نیست؛ وانگهی، ارتباط نزدیک حقوق با اخلاق این نکته را می‌رساند که اگر دوپینگ رفتاری مخالف اخلاق باشد، می‌تواند ضمانت اجرای حقوقی را نیز در پی داشته باشد.

با توجه به مطالب فوق، دوپینگ در ورزش با روح مسابقات ورزشی و پاکی رقابت در آن تعارض دارد و دولت‌ها باید برای پاسداری از اخلاق جامعه که ورزش و پاکی آن یکی از مصادیق بارز آن است اقدام به جرم‌انگاری دوپینگ نمایند.

به نظر می‌رسد در کنار دو ملاک سرزنش اخلاقی و آسیب اجتماعی، باید شرط مهم دیگری را نیز اضافه کرد و آن، شرط مصلحت است. چه‌بسا اعمالی که به نظم عمومی یا اشخاص حقیقی آسیب می‌رسانند یا مورد تقبیح اجتماعی قرار می‌گیرند، ولی جرم شمرده نمی‌شوند و از ضمانت اجرای مدنی یا اداری برخوردارند. بنابراین، عنصر مصلحت است که معین می‌کند از میان اعمال بی‌شماری که مستوجب سرزنش اخلاقی یا موجب ضرر و آسیب هستند، کدام یک را باید جرم دانست زیرا جرم‌انگاری مستلزم رعایت مسائل متعددی مانند پذیرش عمومی مردم، توانایی قوه قضائیه و نیروی پلیس در برخورد با جرم، هزینه اقتصادی این برخورد، ملاحظات بین‌المللی و منطقه‌ای و... است که می‌توان همه را در عنوان مصلحت جمع کرد (قیاسی و همکاران، ۱۳۹۱). حال باید بررسی کرد که آیا طبق شرط مصلحت می‌توان به توجیه جرم‌انگاری دوپینگ پرداخت یا خیر؟ برای یافتن پاسخ این سؤال، لازم

است ابتدا به این نکته پرداخته شود که آیا مجازات‌های انتظامی در قبال دوپینگ کافی و بازدارنده نیست و لازم است از ظرفیت حقوق کیفری استفاده و اقدام به جرم‌انگاری نمود؟ در پاسخ به این سؤال باید گفت که در خصوص بازدارندگی یا عدم بازدارندگی مجازات انضباطی دوپینگ در ورزش، گروهی اعتقاد دارند که مجازات انضباطی فعلی که چهار سال محرومیت از ورزش برای بار اول و محرومیت مادام‌العمر از ورزش در دفعه دوم است، بازدارندگی کافی برای جلوگیری از روی آوردن ورزشکاران به مواد نیروزا دارد و نیازی به جرم‌انگاری در این خصوص نیست (Crouch, 2017). البته واکنش کشورهای مختلف در خصوص دوپینگ متفاوت است. برخی کشورها چنین اقدامی را جرم تلقی کرده و واکنش‌های قانونی و انضباطی شدیدی علیه مرتکب اعمال می‌کنند، در حالی که برخی دیگر از کشورها مانند ایران صرفاً به ضمانت اجرای انضباطی بسنده کرده‌اند. از نظر حقوقی و در کشور ما، با توجه به فقدان قانون در جرم‌شناختن دوپینگ، اگر مرتکب دوپینگ شخص ورزشکار باشد، هیچ‌کس در مقابل نتیجه زیان‌باری که به تمامیت جسمانی و روانی او وارد شده، مسئول نخواهد بود (آقایی‌نیا، ۱۳۹۷). از جمله کشورهای دیگری که فقط به ضمانت اجرای انضباطی بسنده کرده و جرم‌انگاری در خصوص دوپینگ را بنا به دلایلی موجه ندانسته، کشور انگلستان است (Crouch, 2017).

اما کشورهایی که اقدام به جرم‌انگاری در این خصوص کرده‌اند، دلایلی دارند؛ از جمله این که ضمانت اجرای فعلی در خصوص دوپینگ بازدارندگی لازم را ندارد. در این باره می‌توان به پژوهشی اشاره کرد که عدم بازدارندگی ضمانت اجرای کنونی دوپینگ را نشان می‌دهد. این پژوهش بر روی ۱۸ ورزشکار دوپینگی انجام شده است. طبق نتایج آن، یکی از عواملی که باعث استفاده از دوپینگ میان ورزشکاران می‌شود، خواست مردم است؛ بدین معنا که مردم همواره انتظار دارند در مسابقات ورزشی رکوردی شکسته شود تا از دیدن رقابت لذت ببرند در حالی که نمی‌دانند بعضی از این رکوردها با استفاده از مواد نیروزا به دست می‌آیند. طبق اظهارات ورزشکارانی که در این پژوهش شرکت کرده‌اند، نه محرومیت از ورزش و نه جریمه‌های مالی توانسته‌اند بازدارندگی مؤثری داشته باشند. از سوی دیگر، بیان آسیب‌های جسمانی و روانی ناشی از مواد نیروزا نیز نتوانسته بازدارندگی لازم را ایجاد کند زیرا شرکت‌کنندگان در این نظرسنجی اعلام کرده‌اند این آسیب‌ها غالباً اثبات‌ناپذیر هستند یا در مورد آن‌ها مبالغه می‌شود. برخی ورزشکاران این پژوهش اظهار

داشتند که بدنامی حاصل از دوپینگ می‌تواند عامل بازدارندگی برای بعضی از ورزشکاران باشد؛ البته بدنامی‌ای که در نتیجه دستگیر شدن به علت استفاده از مواد نپروزا ایجاد شود (Engelberg, et al., 2015). یکی دیگر از علل عدم بازدارندگی مجموعه مقررات فعلی مبارزه با دوپینگ، اجرائشدهن قاطع آن توسط کشورهاست. به عبارت دیگر، اگر این مجموعه مقررات می‌خواهد به هدف اصلی خود، یعنی ریشه کن کردن دوپینگ از ورزش، دست یابد، باید تمامی نهادها و فدراسیون‌هایی که ملزم به اجرای آن هستند، این مقررات را به صورت جدی و مؤثر اجرا کنند. لذا وقتی ورزشکاران به خاطر تخطی از قانون مبارزه با دوپینگ محروم می‌شوند، سازمان‌های ورزشی و دولتی ملزم‌اند در طول دوره محرومیت از حمایت مالی آن‌ها امتناع کرده و از دسترسی‌شان به تسهیلات ورزشی جلوگیری نمایند. این خط‌مشی واد^۱ است؛ اما سازمان‌های ورزشی دولتی در عمل از این پیشنهادها سرپیچی کرده و بیرون از رقابت‌ها همچنان به حمایت از ورزشکاران ادامه می‌دهند (کیل، ۱۴۰۰). همان‌طور که مقامات اجرایی قانون در کشورهای مختلف اشاره می‌کنند، عدم هماهنگی قوانین کیفری ملی در مورد دوپینگ، مانعی بزرگ برای همکاری مؤثر بین‌المللی در کنترل عرضه محصولات دوپینگی است (پائولی و دوناتی، ۱۴۰۰). مطلب دیگری که دلالت بر عدم بازدارندگی ضمانت اجرای کنونی دارد، شواهد کافی است که نشان‌دهنده افزایش استفاده از دوپینگ، بهره‌گیری از روش‌های نوین در این زمینه و اقدام به دوپینگ به صورت سازمان‌یافته است. به عنوان نمونه، لانس آرمسترانگ^۲ یکی از مشهورترین شخصیت‌های ورزشی است که اقدام به دوپینگ به روش نوین نموده است. وی از سال ۱۹۹۹ تا ۲۰۰۵ قهرمان رقابت‌های توردوفرانس شد. آژانس مبارزه با دوپینگ ایالات متحده آمریکا در گزارش رسمی خود، لانس آرمسترانگ را متهم کرد که پیچیده‌ترین و حرفه‌ای‌ترین دوپینگ تاریخ ورزش را انجام داده است و او را به صورت مادام‌العمر از شرکت در رقابت‌های ورزشی محروم کرد (کیبری و همکاران، ۱۴۰۰). این موضوع بی‌تردید از معروف‌ترین نمونه‌های فساد سازمان‌یافته در فدراسیون جهانی دو و میدانی است. در ماه نوامبر سال ۲۰۱۵، فدراسیون جهانی دو و میدانی با جنجال فساد مواجه شد و در گزارش واد

---

۱. Wada

۲. Lance Armstrong

مشخص گردید که کارمندان برای مخفی کردن تخلفات دوپینگ، دچار فساد شده و رشوه دریافت کرده‌اند. باورکردنی نیست که مسئولان برگزیده از شرایطی که بر ورزش دو و میدانی در روسیه تأثیر می‌گذارد بی‌خبر بوده‌اند. اگر دایره آگاهی تا این حد گسترده بود، چرا هیچ اقدامی صورت نگرفت؟ پاسخ روشن است؛ فدراسیون جهانی دو و میدانی تمایلی به چالش کشیدن روسیه نداشت (کیل، ۱۴۰۰). لذا افشای اخیر موارد بلندمرتبه‌ای همچون برنامه دوپینگ ملی روسیه، نمونه‌ای از شکست‌های نظام سیاسی مبارزه با دوپینگ کنونی در سطح بین‌المللی است. در سطح جهانی به نظر می‌رسد که علی‌رغم توسعه سازمان جهانی مبارزه با دوپینگ، قوانین جهانی مبارزه با دوپینگ و روش‌های تست‌گیری، استفاده از مواد نیروزا کاهش نیافته و بسته به نوع ورزش، بین ۱۴ تا ۳۹ درصد برآورد می‌شود (کیل، ۱۴۰۰). درخصوص استفاده سازمان یافته از مواد نیروزا می‌توان به دولت آلمان شرقی نیز اشاره کرد که قهرمانان آن به کمک بیش از صدها پزشک از این مواد استفاده کردند. بدین ترتیب، آلمان شرقی در طی سال‌های ۱۹۶۸ تا ۱۹۸۸ میلادی، ۱۵۳ عنوان المپیک را از آن خود کرد و پس از ایالات متحده آمریکا در رده دوم جهانی قرار گرفت (Francois Bourg, et al., 2006). به همین دلیل، نهادهای اعمال قانون نیز در بررسی جرم دوپینگ در ورزش نقش فعالی به خود گرفته‌اند. بعضی از این ذی‌نفعان در میان طیفی از رفتارها، قانون‌کیفری را ابزاری کلیدی برای مبارزه علیه فساد در ورزش می‌دانند (کیل، ۱۴۰۰). همان‌طور که پیش‌تر بیان شد، ترس حاصل از مجازات بیشترین بازدارندگی را برای مصرف مواد نیروزا دارد. در این مورد می‌توان به نتایج مثبت جرم‌انگاری دوپینگ در کشور آلمان اشاره کرد؛ بدین توضیح که در این کشور پس از جرم‌انگاری دوپینگ، شاهد کاهش قابل توجهی در استفاده ورزشکاران از مواد نیروزای ممنوعه بودیم به‌طوری که تعداد پرونده‌های محرومیت از ۲۷ پرونده پیش از جرم‌انگاری، به ۱۴ مورد پس از جرم‌انگاری کاهش یافت (German National Anti-Doping Agency, 2016). البته درخصوص جرم‌انگاری دوپینگ، علاوه بر کشور آلمان، می‌توان به فرانسه، ایتالیا و اتریش نیز اشاره کرد (منوچهری و حمیدی، ۱۴۰۰). برخی کشورها پیش‌تر قوانین خاص ورزشی وضع کرده‌اند که استفاده از مواد ممنوعه کد جهانی ضد دوپینگ (وادا) را جرم‌انگاری می‌کند. مهم‌ترین آن‌ها کشورهای اتریش، ایتالیا و فرانسه هستند. تحریم‌های کیفری به‌عنوان یکی از گزینه‌ها، از سوی

دست‌اندرکاران اداره ورزش جهانی مورد توجه قرار گرفته است. دیوید هومن^۱، مدیرکل وادا، در انجمن حقوق ورزش استرالیا و نیوزیلند در سال ۲۰۱۵ این پرسش را مطرح نمود که آیا دوپینگ باید مانند سایر کشورها - نظیر ایتالیا - به عنوان یک عمل مجرمانه تلقی شود یا خیر؟ به این ترتیب، شاهد هستیم که موضوعات دوپینگی ورزشی از اختلافات حقوقی ناشی از قراردادهای مدنی، به حوزه مبهم تحقیقات شبه‌جنایی وارد شده و روزبه‌روز تقویت می‌شود. از دیگر کشورهای که اقدام به جرم‌انگاری دوپینگ نموده‌اند، می‌توان به ایالات متحده آمریکا و سوئد اشاره کرد (آندرئاسون و یوهانسون، ۱۴۰۰). با توجه به توضیحات مذکور، می‌توان گفت که ضمانت اجرای فعلی دوپینگ بازدارندگی لازم را ندارد و همچنان شاهد افزایش استفاده از مواد نیروزا و حتی دوپینگ سازمان‌یافته توسط برخی کشورها و فدراسیون‌ها هستیم؛ به همین دلیل، جرم‌انگاری دوپینگ در کشورهای مختلف مورد توجه و اجرا قرار گرفته است. لذا با توجه به عدم بازدارندگی ضمانت اجرای انضباطی فعلی دوپینگ و با توجه به دوپینگ سازمان‌یافته و این که بسیاری از ورزشکاران از روش‌های نوین دوپینگ استفاده می‌کنند که شناسایی آن‌ها بسیار دشوارتر است، مصلحت اقتضا می‌کند که به جرم‌انگاری دوپینگ روی آورده شود تا هزینه‌های دوپینگ برای ورزشکار افزایش یافته و به صورت جدی‌تری با این پدیده در ورزش مبارزه شود.

۳. عدم مشروعیت دوپینگ از منظر مبانی فقه امامیه

سؤال این است که طبق کدام قواعد و اصول فقهی می‌توان عدم مشروعیت دوپینگ در ورزش را استنباط کرد؟ در پاسخ باید گفت، قواعد و اصولی که به بحث حاضر مرتبط هستند و براساس آن‌ها می‌توان نامشروع بودن مواد نیروزای غیرمجاز در ورزش را استنباط نمود، عبارتند از: اصل حرمت اضرار به خود و دیگران، اصل حرمت غش و فریب، مصلحت، بنای عقلا. در ادامه، به ترتیب به تشریح هر یک از قواعد مذکور پرداخته می‌شود.

۳-۱. اصل حرمت اضرار به خود و دیگران

سلامتی آن‌قدر اهمیت دارد که در احادیث نیز بر آن تأکید شده است. به‌عنوان نمونه، امیرالمؤمنین حضرت علی (ع) می‌فرماید: «سلامتی بالاترین نعمت است» (تمیمی آمدی،

۱. David Homan

۱۳۹۵). در قرآن کریم و روایات اسلامی بر این مطلب تأکید شده است که هیچ فردی حق ندارد موجبات اضرار به خویشان و دیگران را در جهات مختلف جانی، عرضی و مالی فراهم آورد. خداوند اشخاص را در قرآن کریم از انجام اقداماتی که باعث هلاکت می‌شود، منع نموده است. همچنین در روایتی که با عنوان قاعده لاضرر مشهور است، اشخاص از وارد کردن هر نوع ضرر و کاستی نهی شده‌اند. این قاعده یکی از مهم‌ترین قواعد فقهی است؛ اهمیت این قاعده به اندازه‌ای است که بعضی از آن به عنوان رمز هماهنگی اسلام با پیشرفت‌ها و توسعه فرهنگ یاد کرده‌اند و آن را از قواعد حاکمی دانسته‌اند که بر سرتاسر فقه حکومت دارد (مطهری، ۱۳۸۱). علاوه بر ممنوعیت اضرار به نفس توسط آیات و روایات، این مطلب مورد اجماع فقهای شیعه و سنی است و اصل کلی درباره چیزهایی که بر بدن ضرر وارد می‌کند، حرمت دانسته شده است (النراقی، ۱۴۱۵). قاعده لاضرر از گذشته به عنوان مبنا و دلیلی برای نفی احکام ضرری و حرمت اعمال ضرری، به اشکال گوناگون مورد استفاده فقهای شیعه بوده است (شیخ طوسی و همکاران، ۱۳۹۸). با این اوصاف، هیچ دلیلی وجود ندارد که ضرر به خود از حکم حرمت ضرر مستثنا شده باشد؛ در این گونه موارد، اصالة العموم حاکم است و عموم «لاضرر»، شامل ضرر به خود نیز می‌شود (رضائی‌راد، ۱۳۹۵). حتی گفته شده است که در صورت پذیرش کارآمدی قاعده لاضرر در اثبات احکام، می‌توان طبق این قاعده، حکم به حرمت ضررهای معنوی مانند سلب اعتبار و آبروی شخصی، نادیده گرفتن حق مؤلف در ذکر نام وی بر جلد اثرش و وجوب جبران آن و موارد مشابه داد (رضائی‌راد، ۱۳۹۵). بنابراین، توجه به این نکته مهم است که قاعده لاضرر، منع ضرر مادی و معنوی هر دو را در بر می‌گیرد. با توجه به توضیحات فوق، دلیلی بر محصور کردن این قاعده به باب عبادات و معاملات وجود ندارد و در بسیاری از مسائل سیاسی و اجتماعی نیز می‌تواند کارساز باشد (روستایی، ۱۳۹۴). لذا قاعده لاضرر می‌تواند در همه مباحث جدید، مسائل مستحدثه و موارد سکوت شرع، راهگشا باشد. از جمله این مباحث اجتماعی جدید، بحث دوپینگ در ورزش است که نه تنها باعث ضرر جسمانی به ورزشکاران می‌شود بلکه ضرر حیثیتی نیز برای آن‌ها به همراه دارد.

از طرف دیگر، در قرآن کریم به طعام و خوراک انسان نیز اشاره شده است؛ از جمله در آیه ۲۴ سوره عبس آمده است: «فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ إِلَى طَعَامِهِ»؛ یعنی انسان باید در غذای خود بنگرد. همان‌طور که در این آیه مشاهده می‌شود، از تفکر و اندیشه در خصوص طعام و غذا

سخن به میان آمده است و قطعاً یکی از مواردی که باید درباره آن اندیشید، مسئله مضر بودن یا نبودن خوراک است. این آیه به انسان دستور می‌دهد اگر تنها در همین یک نعمت تأمل کند، وسعت تدبیر ربوبی را مشاهده خواهد کرد؛ تدبیری که عقل او را متحیر و مبهور می‌سازد. در نتیجه، انسان در خواهد یافت که خدای تعالی تا چه اندازه نسبت به صلاح حال و استقامت انسان، عنایت دقیق و محیطی دارد. مراد از «انسان» در آیه مذکور، عموم انسان‌هاست (طباطبایی، ۱۳۷۸). همچنین در آیه ۳۱ سوره اعراف آمده است: «يَا بَنِي آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ». طبق نظر برخی مفسران، این آیه نیز بر حرمت به خطر انداختن جان دلالت دارد زیرا در آن بر دو امر مهم تأکید شده است: ۱. امر خداوند به رعایت جسم و زینت آن، ۲. نهی از اسراف که موجب از بین رفتن سلامتی و تندرستی است (مقدادی، ۱۳۹۳).

همان‌طور که گفته شد، استفاده از مواد نیروزا موجب عوارض جسمانی فراوانی می‌شود و با بررسی آمارهای منتشر شده، از جمله «مرگ تعدادی از ورزشکاران در اثر استفاده از دوپینگ، بروز رفتارهای پر خاشگرانه و تهاجمی در اثر مصرف الکل، اعتیاد آور بودن برخی داروها مانند تریاک و تمامی روش‌های دوپینگ خونی که به شدت سلامت ورزشکار را تهدید می‌کند و آسیب‌های جدی و دائمی به کلیه‌ها، سیستم قلبی-عروقی و دستگاه تنفس وارد می‌سازد» (اشرفی و اشرفی، ۱۳۹۳). به روشنی می‌توان آسیب‌زا بودن دوپینگ برای استفاده‌کننده را دریافت. باید به این نکته نیز توجه داشت که مواد نیروزای غیرمجاز، باعث ضرر معنوی از جمله از بین رفتن آبرو و اعتبار ورزشکار می‌شوند در حالی که در تعالیم اسلام بر حفظ شأن و جایگاه افراد تأکید شده است. قرآن کریم در آیه ۷۰ سوره اسراء، انسان‌ها را برخوردار از کرامت ذاتی می‌داند. همچنین در حدیثی، امام صادق (ع) فرمودند: «حرمت مؤمن از حرمت کعبه بالاتر است» (ابن‌بابویه، ۱۳۸۴). به همین دلیل در احادیث سفارش شده است که «خود را در معرض تهمت قرار ندهید» (انصاری، ۱۳۸۹) و در حدیثی دیگر، پیامبر گرامی اسلام تأکید فرموده‌اند که «هیچ کس حق ندارد آبروی دیگری را ببرد» (نهج‌الفصاحه، ۱۳۸۰). بنابراین، در نگاه اسلام، هم افراد موظف‌اند حیثیت و آبروی خویش را حفظ کنند و هم هیچ کس حق ندارد آبروی دیگران را ببرد. بدون شک، استفاده از مواد نیروزا با توجه به این که نوعی تقلب و فریب‌کاری محسوب می‌شود، موجب رسوایی و از بین رفتن اعتبار استفاده‌کنندگان از این روش می‌گردد. در نتیجه، ورزشکار اعتبار و حیثیت خود را نزد

دوستان و جامعه ورزشی از دست می‌دهد. ضرر دوپینگ برای جامعه و کشور نیز محسوس است زیرا وجهه کشور را در صحنه بین‌الملل خدشه‌دار می‌کند و از این رو، ممنوع نمودن آن امری کاملاً موجه است.

در ادامه، اشاره به فتاوی مراجع تقلید پیرامون استفاده از قرص‌های انرژی‌زا و دوپینگ، در جهت تشخیص حکم شرعی آن مفید به نظر می‌رسد:
«آقایان خامنه‌ای و موسوی اردبیلی: اگر ضرر قابل ملاحظه‌ای دارد یا تخلف از مقررات است، جایز نیست.

آقای علوی گرگانی: در صورتی که برای بدن مضر باشد، حرام است.
آقای بهجت: در ورزش‌ها و مسابقات حرام، جایز نیست و در غیر آن نیز دایر مدار ضرر داشتن یا نداشتن است.

آقای صافی گلپایگانی: استفاده از قرص‌ها برای هر کس که ضرر معتدبه داشته باشد، جایز نیست» (هاشمی نوربخش، ۱۳۸۸).

استفتای ذیل نیز در این ارتباط سودمند است و به روشن‌تر شدن زوایای بحث کمک می‌کند: «آیا از منظر فقهی، عمل مربی که با تجویز داروهای غیرمجاز باعث محرومیت ورزشکار از مسابقات ورزشی می‌شود و حیثیت ورزشی او را از بین می‌برد، مصداق بردن آبروی ورزشکار می‌باشد؟ در صورت مثبت بودن پاسخ، در این خصوص صرف‌نظر از مسئولیت انضباطی مربی که در آیین‌نامه‌های ورزشی مقرر شده است، آیا بردن آبروی ورزشکار به این صورت جرم است و تعزیر و مجازات دارد؟

آقای علوی گرگانی: البته هر کاری که باعث هتک آبروی مؤمنی شود، حرام است ولی این که آیا این کار مصداق بردن آبرو و حیثیت ورزشکار توسط مربی خواهد بود، به‌طور قطعی نمی‌توان حکم کرد زیرا در تمام موارد الا موارد خاص خود ورزشکار می‌داند که داروی غیرمجاز مصرف می‌کند لذا با دست خود اقدام به بی‌آبرویی خویش نموده است. بله، اگر ورزشکار نداند، مسئولیت آن بر عهده مربی است و شرعاً حاکم شرع می‌تواند مربی را تعزیر نماید.

همچنین پاسخ آقای مکارم شیرازی: «ورزشکار نباید به دستور مربی خود در این مورد عمل کند و اگر نداند که مورد دوپینگ است و مربی به او دستور دهد، مربی مسئول است» (زنکنه و همکاران، ۱۳۹۴).

بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که طبق اصل عدم اضرار به خود و دیگران که در اسلام به آن توجه ویژه‌ای شده است، دوپینگ در ورزش عملی حرام و نامشروع است و می‌توان برای آن تعزیر مقرر نمود.

۳-۲. حرمت غش و تقلب

قاعده بعدی، حرمت غش و تقلب است. «غش» مصدر و «غش» اسم مصدر است و از محرماتی که در شریعت اسلامی، اجماعی بوده و کسی در آن اختلاف نکرده است. غش به معنای گول‌زدن دیگری است؛ مانند این که کسی آب در شیر بریزد به گونه‌ای که تشخیص داده نشود و خریدار آن را به عنوان شیر خالص خریداری کند یا جنسی را عرضه کنند و به نحوی آن را رنگ و لعاب دهند تا عیوبش را بپوشانند. این گونه اعمال را غش گویند. در واقع، غش معنایی عرفی دارد و یک حقیقت شرعیه نیست (مدرسی یزدی، ۱۳۹۰). پیامبر اسلام (ص) در این خصوص فرمودند: «کسی از مردم که اهل غش باشد، از زمره مسلمانان خارج است» (ابن بابویه، ۱۳۸۴). در این خصوص لازم به ذکر است که این اصل، گرچه بیش‌تر در معاملات کاربرد دارد لیکن بدین معنا نیست که از غیر معاملات انصراف دارد. همان‌گونه که گفته شده است: «هر جا که گول‌زدن صادق باشد، به نحوی که دیگران را از راه ارائه غیرواقع به سوی چیزی جلب کند و موجب از بین رفتن منفعتی شود یا موجب اصابه ضرر گردد، غش صادق است؛ چه در معاملات باشد و چه در غیر آن» (مدرسی یزدی، ۱۳۹۰). به عبارت دیگر، حرمت غش به‌طور مطلق است، چه در معامله باشد و چه در غیر معامله. حال سؤال این است که آیا می‌توان این قاعده را به دوپینگ تسری داد؟ در پاسخ باید گفت: در ورزش نیز اگر ورزشکار، عیب‌توانایی کمتر نسبت به رقیب را از طریق دوپینگ جبران کند، در حقیقت مرتکب غش شده است (حاجی‌زاده، ۱۳۹۲). اصل حرمت غش و تقلب که در اسلام بر آن تأکید شده است، مانع استفاده از روش‌های فریب‌کارانه همانند توان‌افزایی غیرمجاز برای کسب پیروزی می‌شود. طبق این اصل، تقلب دیگران مجوزی برای تقلب فرد در استفاده از مواد نیروزا نیست. همچنین براساس این اصل، اختلافات جسمی نمی‌تواند توجیهی برای دوپینگ افراد در جهت جبران نقیصه جسمی باشد؛ علاوه بر این، این قاعده جلوی آزادی انجام دوپینگ را نیز می‌گیرد و به تعبیری، بر آن حاکم است (حاجی‌زاده، ۱۳۹۲). در خصوص نادرستی استفاده از قرص‌های انرژی‌زا و دوپینگ،

آیت‌الله مکارم شیرازی در استفتایی چنین پاسخ داده‌اند: «نوعی تقلب و تدلیس است و جایز نیست» (هاشمی نوربخش، ۱۳۸۸). بنابراین، دوپینگ چون نوعی فریب‌کاری در رقابت ورزشی به شمار می‌آید و با روحیه جوانمردی و احترام به قوانین ورزشی در تعارض است، می‌توان آن را نامشروع اعلام کرد.

۳-۳. اصل مصلحت

از نظر لغوی، واژه مصلحت مخالف مفسدت و به معنای صواب، شایستگی و صلاح آمده است (معین و همکاران، ۱۳۷۷). همچنین در تعریف مصلحت گفته شده است: «آنچه با مقاصد انسان در امور دنیوی یا اخروی یا هر دو موافق بوده و نتیجه آن به دست آوردن منفعت یا دفع ضرری باشد». «در امور حکومتی، مصلحت چنین تعریف شده است: تدبیری که دولت اسلامی به منظور رعایت منافع مادی و معنوی جامعه‌ی اسلامی و در راستای اهداف شارع مقدس اتخاذ می‌کند» (هاشمی نوربخش، ۱۳۸۸). به عبارت دیگر، مصلحت که مبنای صدور احکام حکومتی است، تا پیش از شکل‌گیری نظام جمهوری اسلامی ایران در فقه مدون شیعه کاربرد چندانی نداشته است؛ علت این امر را باید در دوری فقه از حکومت دانست (قدیر و ساریخانی، ۱۳۹۰).

در همین ارتباط گفته شده است: «جایگاه احکام حکومتی صادره براساس مصلحت، یکی از عوامل و راه‌های انطباق اسلام با مقتضیات زمان است و باعث انعطاف و پویایی لازم فقه در مقابله با مسائل اجتماعی می‌شود؛ از همین رو اصولیان معتقدند هر امری که موجب اختلال نظام باشد، عقلاً قبیح است و قبح آن از امور مستقلات عقلیه به شمار می‌آید. هر چیزی که معیشت روزمره مردم و نظم و آسایش آنان را مختل سازد، ناپسند است و برای رفع آن باید دست به دامن مصلحت شد» (پیرحیاتی، ۱۳۹۴).

با توجه به مطالبی که پیش‌تر در خصوص چالش‌های مواد نیروزای غیرمجاز گفته شد و نظر به این که دوپینگ در ورزش نیز روزه‌روز رو به افزایش است، مصلحت اقتضا می‌کند که در جامعه اسلامی، توان‌افزایی غیرمجاز ممنوع باشد زیرا مباح بودن دوپینگ مخالف مصلحت شخص ورزشکار، گروه ورزشی و جامعه است.

۳-۴. بنای عقلا

عقلا در لغت، جمع عاقل و به معنای عاقلانه و خردمندانه است (عمید، ۱۳۸۱). اما بنای عقلا اصطلاحی است در علم اصول فقه به معنای روش و سلوک عملی خردمندان در انجام دادن یا ترک کاری، بدون دخالت و تأثیر عوامل زمانی، مکانی، نژادی، دینی و گروهی (محمدی، ۱۳۹۲). مرحوم میرزای نائینی در تعریف بنای عقلا آورده است: «طریقه عقلا عبارت است از استمرار عمل عقلا بر چیزی از آن جهت که عقلا هستند؛ اعم از این که مسلمان باشند یا غیرمسلمان، خواه آنچه طریقه و روش آنان بر آن استمرار یافته از مسائل اصولی باشد یا از مسائل فقهی». با پیشرفت و پیچیده‌تر شدن روزبه‌روز جوامع انسانی و گسترش روابط بین‌المللی، فقهای عظام با لحاظ سیره عقلا در فقه پژوهی خود، در تغییر و تحولات نظامات حقوقی و اجتماعی به این نهاد توجه ویژه‌ای نشان داده‌اند؛ آنگونه که با تغییر اوضاع، احوال و شرایط اجتماعی و تغییر موضوع احکام، با استناد به این نهاد فقهی، حکم جدیدی را بر موضوع حمل کرده‌اند و بدین ترتیب، حقوق دیرپای اسلامی را همچنان زنده و پویا نگه داشته‌اند. برای نمونه، در حکم استفاده از خون آمده است: خون ماده‌ای حیاتی و مورد نیاز بدن است که تاکنون هیچ جایگزینی برای آن پیدا نشده است و از طرف دیگر، طبق آیات، خرید و فروش خون حرام است اما امروزه که منفعت عقلایی برای خون شناخته شده است، ظاهراً هرگونه انتفاع از خون به جز خوردن آن جایز خواهد بود. در نتیجه، بیع خون جایز و صحیح است (خمینی، ۱۳۸۶). لازم به ذکر است که در صدر اسلام نیز برخورد این آیین مقدس با سیره‌ها و عرف‌های عقلایی هرگز برخورد حذفی نبوده است بلکه جز در موارد معدودی چون بیع ربوی، روش‌های عقلایی مورد امضاء اسلام قرار گرفت یا اصلاحاتی در آن‌ها صورت پذیرفت (اصغری، ۱۳۸۴). با توجه به مطالب بیان‌شده، می‌توان نتیجه گرفت که بنای عقلا از ظرفیت بسیار چشمگیری در پویایی و بالندگی فقه و پاسخ‌گویی به نیازهای زمان برخوردار است. اما سؤال این است که اگر فقه با کمک سیره عقلا در صدد پاسخ‌گویی و ارائه راهکار در مواجهه با چالش‌های دوپینگ در ورزش باشد، منظور از بنای عقلا چه کسانی هستند؟ در پاسخ باید گفت، منظور از بنای عقلا در این مبحث، دیدگاه خردمندان و متخصصان ورزش است که نوعی بنای عقلایی نوین به شمار می‌رود. خردمندان و اندیشمندان حوزه ورزش هرگز موافق دوپینگ نبوده و نیستند و آن را مخالف اساس ورزش می‌دانند؛ روشن است که صلح، برابری و رقابت منصفانه از اهداف بنیادین ورزش است، درحالی که دوپینگ آشکارا با این اهداف در تعارض قرار دارد. یکی از اندیشمندان حوزه

ورزش، بارون دو کوبرتن^۱ که احیاکننده بازی‌های المپیک است، اعتقاد دارد: «بازی‌های المپیک نقطه عطفی برای گسترش حرکت فرهنگی و اجتماعی است؛ حرکتی که در آن، ورزش و بازی موجب رشد و تکامل انسان می‌شود و جهان را به مکانی برای سالم زیستن تبدیل می‌کند» (زاهدی و همکاران، ۱۳۹۷). وی بنای ورزش را حرکتی فرهنگی و اجتماعی در سراسر جهان می‌داند که در راستای زیست سالم انسان‌هاست درحالی‌که دوپینگ مانعی اساسی در تحقق این هدف والا محسوب می‌شود. به همین دلیل، عقلای حوزه تربیت بدنی در سال ۱۹۹۹ میلادی، در کنفرانس جهانی برگزار شده توسط کمیته بین‌المللی المپیک درباره دوپینگ در ورزش، سازمان جهانی مبارزه با دوپینگ (وادا) را تأسیس کردند. سپس در سال ۲۰۰۳ میلادی قوانین جهانی مبارزه با دوپینگ تصویب شد و در سال ۲۰۰۵ میلادی فهرست مواد ممنوعه منتشر گردید (کیل، ۱۴۰۰). با توجه به مطالب مذکور، باید گفت سیره عقلای ورزش در خصوص توان‌افزایی غیرمجاز، ممنوعیت آن است. بنابراین، با توجه به نهاد فقهی بنای عقلا، می‌توان این سیره نوین را تأیید کرد و به این نتیجه رسید که دوپینگ در مسابقات ورزشی از منظر فقه نیز عملی نامشروع تلقی می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری

طبق پژوهش حاضر، این نتایج حاصل شد که براساس سه اصل ضرر، سرزنش اخلاقی، پدرسالاری و با رعایت شرط مصلحت می‌توان به جرم‌انگاری پدیده دوپینگ در ورزش پرداخت. بدین توضیح که دوپینگ در ورزش، آسیب‌های جسمانی، روانی و حیثیتی را به همراه دارد. به عبارت دیگر، توان‌افزایی غیرمجاز زیان‌های گسترده‌ای بر گروه‌های مختلف وارد می‌سازد؛ از جمله: ضرر جسمانی، حیثیتی و از بین رفتن آبروی ورزشکار و جامعه ورزشی، ضرر به منافع و حقوق سایر ورزشکاران از طریق تقلب در کسب مدال، جایزه و جایگاه، ضرر مادی به حامیان و پشتیبان‌های مالی ورزشکار از طریق از دست دادن اعتبار برند محصول و ترک حمایت مشتریان. لذا طبق اصل ضرر می‌توان جرم‌انگاری دوپینگ را توجیه کرد. براساس اصل سرزنش اخلاقی، حکومت حق دارد برای رعایت ارزش‌ها و اصول اخلاقی که مورد باور عمومی هستند و نقض آن‌ها موجب سرزنش اجتماعی می‌شود در

---

۱. Baron de Coubertin

شئون شهروندان مداخله کند. دوپینگ در ورزش با روح رقابت‌های ورزشی و پاکی مسابقات در تعارض است و باعث تضعیف مسابقات می‌شود زیرا به ارزش کلیدی ورزش، یعنی غیرقابل پیش‌بینی بودن نتیجه، صدمه وارد می‌کند. همچنین دوپینگ نوعی تقلب ورزشی است که برتری متقلبانه و ناجوانمردانه را به همراه دارد. طبق اصل پدرسالاری، فرد نه تنها حق ندارد به دیگران آسیب برساند بلکه به خود نیز نمی‌تواند آسیب بزند و حکومت، همانند پدر نسبت به فرزند، موظف است مانع آسیب رساندن شخص به خودش شود. در ادامه، به دو نوع از پدرسالاری اشاره شد: پدرسالاری نرم (پسندیده) و پدرسالاری سخت (قوی) و نتیجه گرفته شد که براساس هر دو نوع، می‌توان اقدام به جرم‌انگاری دوپینگ در ورزش نمود.

نکته مهم این است که در کنار اصول سه‌گانه جرم‌انگاری، باید شرط مهمی را نیز افزود که همان شرط ضرورت جرم‌انگاری یا شرط مصلحت است. چه بسیار اعمالی که به نظم عمومی یا اشخاص حقیقی آسیب می‌رسانند یا مورد تقیح اجتماعی قرار می‌گیرند، ولی جرم شمرده نمی‌شوند و صرفاً دارای ضمانت اجرای مدنی یا اداری‌اند. در این تحقیق، نتیجه گرفته شد که براساس شرط مصلحت نیز می‌توان اقدام به جرم‌انگاری دوپینگ در ورزش کرد زیرا اولاً ضمانت اجرای فعلی دوپینگ بازدارندگی لازم را ندارد و با وجود مقررات کنونی، شاهد افزایش استفاده از مواد نیروزا و حتی دوپینگ سازمان‌یافته توسط برخی کشورها و فدراسیون‌ها هستیم که نمونه بارز آن برنامه دوپینگ ملی روسیه است. ثانیاً بسیاری از ورزشکاران از روش‌های نوین دوپینگ استفاده می‌کنند که شناسایی آن‌ها بسیار دشوارتر است. ثالثاً طبق تحقیقات انجام‌شده، ترس حاصل از مجازات بیشترین بازدارندگی را در مصرف مواد نیروزا دارد؛ به‌ویژه آن که در کشور آلمان، پس از جرم‌انگاری دوپینگ، شاهد کاهش چشمگیر در میزان تخلفات ورزشی بوده‌ایم. رابعاً دوپینگ موجب از بین رفتن وجهه و آبروی ورزشکار، تیم و کشور متخلف در جامعه ورزشی و عموم مردم است. خامساً ورزشکاران، به‌ویژه قهرمانان المپیک و مسابقات جهانی، الگوهایی مهم برای کودکان و نسل جوان هستند. آنان با رفتار خود بر سبک زندگی و نگرش جوانان تأثیر مستقیم دارند؛ از این رو استفاده آن‌ها از دوپینگ آثار منفی اخلاقی و تربیتی در سطح جامعه به‌جا می‌گذارد. بنابراین، مصلحت

اقتضا می‌کند که به جرم‌انگاری دوپینگ روی آورده شود تا هزینه‌های ارتکاب آن افزایش یافته و با این پدیده در ورزش، به صورت جدی‌تر و مؤثرتر مبارزه گردد.

در ادامه، با توجه به آیات و روایات و بر پایه اصول و قواعد فقهی از جمله اصل حرمت اضرار به خود و دیگران، اصل حرمت غش و فریب، مصلحت و بنای عقلا، این نتیجه حاصل شد که می‌توان حکم به عدم مشروعیت دوپینگ در مسابقات ورزشی بین انسان‌ها داد. بدین توضیح که در قرآن کریم به دو نکته توجه ویژه شده است؛ نخست آن که انسان نباید دست به اقداماتی بزند که برای او زیان‌بار است و موجب هلاکت می‌شود و دوم آن که در طعام و خوراک خود تفکر و اندیشه نماید. قطعاً یکی از مواردی که باید در خصوص آن اندیشه کرد، بحث مضر بودن یا نبودن خوراک است. در احادیث نیز هر چیزی که زیان‌آور بوده و توانایی انسان را بگیرد یا موجب نابودی فرد شود، حرام دانسته شده است. بنابراین، طبق آیات و احادیث، اضرار به نفس ممنوع و حرام است و فقها این معنا را در قالب قاعده لاضرر بیان کرده‌اند. قاعده بعدی، حرمت غش و تقلب است. غش به معنای گول‌زدن دیگری است و این اصل، مانع استفاده از روش‌های فریب‌کارانه همانند دوپینگ، برای کسب پیروزی می‌شود. از این رو می‌توان گفت، دوپینگ چون نوعی فریب‌کاری در رقابت ورزشی به شمار می‌آید و با روحیه جوانمردی و احترام به قوانین ورزشی در تعارض است، عملی نامشروع محسوب می‌شود. اصل مصلحت نیز یکی از عوامل و راه‌های انطباق اسلام با مقتضیات زمان است و باعث انعطاف و پویایی فقه در مقابله با مسائل اجتماعی می‌شود. یکی از این مسائل اجتماعی، پدیده دوپینگ در ورزش است. با توجه به این که استفاده از مواد نیروزا روزبه‌روز در حال افزایش است و این موضوع موجب اخلال در جامعه ورزشی و نظام اسلامی می‌شود، مصلحت اقتضا می‌کند که در جامعه اسلامی، استفاده و تجویز این مواد ممنوع باشد زیرا مباح بودن دوپینگ، مخالف مصلحت شخص ورزشکار، گروه ورزشی و کل جامعه است. قاعده دیگر، بنای عقلا است. منظور از آن در این بحث، دیدگاه خردمندان و متخصصان ورزش است که نوعی بنای عقلایی نوین محسوب می‌شود. خردمندان و اندیشمندان حوزه ورزش هرگز موافق دوپینگ نبوده و نیستند و آن را مخالف اساس ورزش می‌دانند. روشن است که صلح، برابری و رقابت منصفانه از اهداف بنیادین ورزش است در حالی که دوپینگ آشکارا با این اهداف در تعارض قرار دارد. به همین دلیل، عقلای حوزه ورزش در سال ۱۹۹۹ میلادی، در کنفرانس جهانی برگزار شده توسط کمیته بین‌المللی المپیک درباره

دوپینگ در ورزش، سازمان جهانی مبارزه با دوپینگ (وادا) را تأسیس کردند. در نهایت، با توجه به توضیحات یادشده، این نتیجه به دست آمد که قانون‌گذار می‌تواند اقدام به جرم‌انگاری دوپینگ در ورزش نماید اما این که کدام اعمال و مصادیق مشمول تعریف دوپینگ باید مشمول جرم‌انگاری شوند، نیازمند پژوهش و بررسی مستقل دیگری است.

تعارض منافع

تعارض منافع وجود ندارد.

سپاسگزاری

از تمامی همکارانی که در انجام پژوهش حاضر ما را یاری نمودند، تقدیر و تشکر می‌نمایم.

ORCID

Morteza Zangeneh <https://orcid.org/0009-0007-3897-7211>
Adel Sarikhani <https://orcid.org/0009-0006-8627-0248>
Abolfath Khalegh <https://orcid.org/0000-0002-0518-8204>

منابع

- ابن بابویه، محمد بن علی الحسین. (۱۳۸۴). کتاب الخصال. دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، چاپ ششم.
- احسانی، محمد و شجاع، رضا. (۱۳۹۳). اخلاق در ورزش با رویکرد فلسفی. پژوهشگاه تربیت بدنی و علوم ورزشی، تهران، چاپ اول.
- اشرفی، منصور و اشرفی، مرتضی. (۱۳۹۳). دوپینگ و عوارض آن. ماهنامه درس‌هایی از مکتب اسلام، ۱۱ (۶۴۵)، ۶۵-۷۱.
- اصغری، سید محمد. (۱۳۸۴). بناء عقلا. مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی، ۷۰.
- انصاری، مرتضی بن محمد امین. (۱۳۸۹). القضاء والشهادات. مجمع الفکر الاسلامی، چاپ چهارم.
- آقایی‌نیا، حسین. (۱۳۹۷). حقوق ورزشی. تهران، میزان، چاپ اول.
- آندرتاسون، یسپر و یوهانسون، توماس. (۱۴۰۰). دوپینگ تناسب اندام: مسیرها، جنسیت، بدن و سلامتی. مترجمان: توحید خانواری، هادی روحانی و میترا عبدالهی دیا، پژوهشگاه تربیت بدنی و علوم ورزشی، چاپ اول.

بدون نویسنده. (۱۳۸۰). *نهج الفصاحه*: مجموعه کلمات قصار حضرت رسول (ص) با ترجمه فارسی بانضمام فهرست موضوعی در آخر کتاب. مترجم: ابوالقاسم پاینده، نشر دنیای دانش، چاپ سوم.

پاشاروش، لایلا، رامندی، مرضیه، خوشبو، سپیده، رضایی، منصور، رضوانی، ثمینا، عباسی، محمدرضا و میکاییلی، علی. (۱۳۸۷). فراوانی استفاده از مواد نیروزا و آگاهی نسبت به عوارض آن در بین مردان ورزشکار بدنساز کرمانشاه (۱۳۸۳). *مجله دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه (بهبود)*، ۴(۱۱)، ۴۱۸-۴۲۷.

پائولی، لیتسیا و دوناتی، آلساندرو. (۱۴۰۰). *بازار دوپینگ در ورزش: فهم عرضه و تقاضا و چالش‌های کنترل آن‌ها*. مترجمان: جاسم منوچهری، محمدقاسم منوچهری و بهزاد سهیلی، آموزشی تالیفی ارشدان، چاپ اول.

پیرحیاتی، حمیده. (۱۳۹۴). جایگاه قاعده مصلحت در حقوق کیفری ایران. *فصلنامه قضاوت*، ۱۵(۸۱)، ۱۳۱-۱۵۴.

تجاری، فرشاد و منوچهری، جاسم. (۱۳۹۳). *مبانی روانی دوپینگ در ورزش از نظریه تا عمل برای ورزشکاران، مربیان و مقامات ورزشی*. انتشارات حتمی، چاپ اول. تیممی آمدی، عبدالواحد بن محمد. (۱۳۹۵). *غررالحکم و دررالکلم*. مؤسسه فرهنگی دارالحديث، چاپ هشتم.

جان، استوارت میل. (۱۳۸۵). *رساله درباره آزادی*. ترجمه محمدجواد شیخ‌الاسلامی، شرکت انتشارات علمی و فرهنگی.

حاجی‌زاده، یدالله. (۱۳۹۲). اخلاق ورزش و مسئله دوپینگ با تأکید بر آموزه‌های اسلامی. *پژوهشنامه اخلاق*، ۲۰(۶)، ۲۵-۴۸.

حبیبی، یزدان، پاشایی، طاهره، نوری، بیژن، صحرایی، مادح. (۱۳۹۵). بررسی شیوع مصرف مواد نیروزا و عوامل مرتبط با آن در ورزشکاران بدنساز مرد شهر سنندج در سال ۱۳۹۴. *مجله علوم پزشکی زانکو*، ۱۷(۵۵)، ۲۲-۳۱.

خمینی، سیدروح‌الله. (۱۳۸۶). *المکاسب المحرمه* (جلد ۱). مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره)، چاپ سوم.

رحیمی‌نژاد، اسماعیل. (۱۳۸۱). جرم چیست و معیارهای جرم‌انگاری کدام است؟ *مجله حقوقی د/دگستری*، ۶۶(۴۱)، ۱۳۵-۱۶۰.

رضائی‌راد، عبدالحسین. (۱۳۹۵). گستره کارآمدی قاعده فقهی لاضرر. *حقوق اسلامی*، ۷(۲۵)، ۶۳-

روستایی، مهرانگیز. (۱۳۹۴). مقایسه تطبیقی «اصل ضرر» و «قاعده لاضرر» در توجیه مداخله کیفری. پژوهش‌های حقوق تطبیقی، ۱۹(۲)، ۵۱-۷۳.

رهنما، نادر، بمبئی‌چی، عفت، صادقی‌پور، حمیدرضا، حسینی، محمدسلطان و عابدین‌زاده، سعید. (۱۳۸۸). آمار شیوع دوپینگ و نوع مواد دوپینگ در ورزش‌های جهانی. حرکت، ۳۹. زاهدی، مهدی، دادگر، علی، زمانی، سیدقاسم و شهبازی، آرامش. (۱۳۹۷). دوپینگ و واکاوی رویه دیوان‌داری ورزش در مقابله با آن. مجله علمی پژوهشی حقوق پزشکی، ۱۲(۴۵)، ۱۷۱-۱۹۰.

زنگنه، مرتضی، ساریخانی، عادل و زنگنه، مسعود. (۱۳۹۴). مسئولیت کیفری ناشی از تجویز داروهای غیر مجاز (دوپینگ) در ورزش با نگاهی به قوانین ایران و فقه امامیه. مجله علمی پژوهشی حقوق پزشکی، ۹(۳۵)، ۱۰۹-۱۲۳.

شیخ‌طوسی، محمدبن‌حسن، خراسانی، علی، شهرستانی، سیدجواد، جف، مهدی‌طه و عراقی، مجتبی. (۱۳۹۸). کتاب الخلاف (دوره ۶ جلدی). دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، چاپ پنجم.

طباطبایی، سیدمحمدحسین. (۱۳۷۸). تفسیر المیزان (جلد ۲۰). ترجمه سیدمحمدباقر موسوی همدانی، دفتر انتشارات اسلامی.

عمید، حسن. (۱۳۸۱). فرهنگ فارسی عمید (جلد ۱). امیرکبیر. فلاحی، علی‌اصغر، پیری، هاشم و فرهود، داریوش. (۱۳۸۶). دوپینگ ژنتیکی و ملاحظات اخلاقی آن. فصلنامه اخلاق در علوم و فناوری، ۲(۳ و ۴).

قدیر، محسن و ساریخانی، عادل. (۱۳۹۰). احکام حکومتی و مصلحت در فقه شیعه. شیعه‌شناسی، ۳۵(۹)، ۷۳-۹۰.

قیاسی، جلال‌الدین. (۱۳۸۷). مبانی سیاست جنایی حکومت اسلامی. پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، چاپ دوم.

قیاضی، جلال‌الدین، ساریخانی، عادل و خسروشاهی، قدرت‌الله. (۱۳۹۱). مطالعه تطبیقی حقوق جزای عمومی اسلام و حقوق موضوعه: ارکان جرم (جلد ۲). پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، چاپ سوم.

کاشف، میرمحمد و شیدایی، مهدی. (۱۳۹۱). حقوق و اخلاق ورزشی. ورزش، بامداد کتاب، چاپ دوم.

کاشی، علی. (۱۴۰۰). سوء مصرف مواد نیروزا، مخدر، روان‌گردان و مشروبات الکلی در ورزشکاران استان تهران. فصلنامه علمی اعتیاد پژوهی، ۱۵(۶۲)، ۸۵-۱۱۲.

- کبیری، سعید، شادمنعت، سیده معصومه و رحمتی، محمد مهدی. (۱۴۰۰). جرم‌شناسی ورزش. پژوهشگاه تربیت بدنی و علوم ورزشی.
- کیل، لیزا. (۱۴۰۰). فساد در ورزش، علل، پیامدها و اصلاح آن. مترجمان: محمدحسین قربانی و حمیدرضا صفری، پژوهشگاه تربیت بدنی، چاپ اول.
- گرمات، رابرت، بوگر، ویلیامو شامو، ادیل. (۱۳۸۶). طب ورزشی فوتبال برای مربیان و بازیکنان. ترجمه حمیدرضا کشاورزی، تهران، بامداد کتاب.
- محموظی، رضا. (۱۴۰۱). جرم‌نگاری دوپینگ؛ مبانی و چالش‌ها. خرسندی، چاپ اول.
- محمدی، علی. (۱۳۹۲). شرح اصول فقه. انتشارات دارالفکر.
- مدرسی یزدی، محمد رضا. (۱۳۹۰). بررسی فقهی احکام رشوه، غش و کم‌فروشی. نشر کریمه اهل بیت علیهم السلام.
- مطهری، مرتضی. (۱۳۸۱). نظام حقوق زن در اسلام. انتشارات صدرا.
- معین، محمد. (۱۳۸۷). فرهنگ معین (فارسی): ت - س (جلد ۲). ناشر زرین.
- معین، محمد، دهخدا، علی‌اکبر، احمدی گیوی، حسن و شهیدی، سیدجعفر. (۱۳۷۷). لغت‌نامه (جلد ۱۵). مؤسسه چاپ و انتشارات دانشگاه تهران، چاپ دوم.
- مقدادی، محمد مهدی. (۱۳۹۳). مبانی فقهی و حقوقی مسئولیت مدنی ورزشکاران. دانشگاه مفید، چاپ اول.
- ملک، مجتبی، غنایی، معصومه و قربانی، راهب. (۱۳۸۳). بررسی فراوانی استفاده از داروهای نیروزا و آگاهی نسبت به عوارض آن در ورزشکاران بدنساز مرد استان سمنان. مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی سمنان، ۶(۲)، ۱۲۳-۱۳۰.
- منوچهری، جاسم و حمیدی، مهرزاد. (۱۴۰۰). طراحی مدل کیفی اثر رسوایی دوپینگ بر بازاریابی در ورزش ایران. نشریه مدیریت ورزشی، ۱۳(۳)، ۷۲۳-۷۴۳. doi: 10.22059/jsm.2021.214921.1682
- نادریان جهرمی، مسعود. (۱۳۹۰). اخلاق در ورزش. تهران، انتشارات پژوهشگاه تربیت بدنی و علوم ورزشی، چاپ اول.
- ندایی، طاهره و علوی، خلیل. (۱۳۸۷). اخلاق در ورزش با رویکرد بازی منصفانه. پژوهش‌های فلسفی - کلامی، ۱۰(۲)، ۱۸۷-۲۲۰. doi: 10.22091/pfk.2008.233.220-187
- النراقی، احمد بن محمد مهدی. (۱۴۱۵). مستند الشیعه فی احکام الشریعه. مؤسسه آل‌البیت علیهم السلام لاحیاء التراث.
- هاشمی نوربخش، حسن. (۱۳۸۸). ورزش از دیدگاه اسلام. نشر سبط‌النبی (ص)، چاپ اول.

الهام، غلامحسین و برهانی، محسن. (۱۳۹۶). *درآمدی بر حقوق جزای عمومی جلد اول: جرم و مجرم*. تهران، نشر میزان.

References

- Aghaeinia, H. (2018). *Sports law*. Tehran, Mizan, first edition. [In Persian]
- Al-Naraqi, A.B.M. (1415). *Document of the Shia in the sharia laws*. Al-Bayt Institute for the Revival of Heritage. [In Persian]
- Amid, H. (2002). *Amid persian dictionary (V. 1)*. Amir Kabir. [In Persian]
- Andreasson, Y. & Johansson, T. (2021). *Fitness doping: pathways, gender, body and health*. Translators: Tohid Khanvari, Hadi Rouhani, Mitra Abdollahi Diba, Physical Education and Sport Sciences Research Institute, First Edition. [In Persian]
- Ansari, M.B.M.A. (2010). *Jurisprudence and testimony*. Majma' al-Fikr al-Islami, Fourth Edition. [In Persian]
- Asghari, S.M. (2005). Building reasons. *Journal of the Faculty of Law and Political Sciences*, 70. [In Persian]
- Ashrafi, M. & Ashrafi, M. (2014). Doping and its effects. *Monthly Magazine "Lessons from the School of Islam"*, 11(645), 65-71. [In Persian]
- Crouch, T. (2017). *Review of the criminalization of doping in sport*.
- No author (2002). *Nahj al-fasaha: A collection of short sayings of the Prophet (PBUH) with Persian translation and a subject index at the end of the book*. Translator: Abul-Qasim Payandeh, third edition. [In Persian]
- Ehsani, M. & Shajie, R. (2013). *Ethics in sports with a philosophical approach*. Physical Education and Sports Sciences Research Institute, First Edition. [In Persian]
- Elham, G.H. & Borhani, M. (2017). *An introduction to general criminal law, volume one: crime and criminal*. Tehran, Mizan Publishing House. [In Persian]
- Engelberg, T., Moston, S. & Skinner, J. (2015). The final frontier of anti-doping: A study of athletes who have committed doping violations. *Sport management Review*, 18(2), 268-279.
- Fallahi, A.A., Piri, E. & Farhoud, D. (2007). Genetic doping and its ethical considerations. *Journal of Ethics in Science and Technology*. [In Persian]
- François Bourg, J., Vigarlo, G. & Riou, M. (2006). *Doping and athletes' health, professional sports*. Translated by: Fariba Gholizadeh, Bamdad Ketab, First Edition .
- German National Anti-Doping Agency. (2016). *Give everything - take nothing*, annual report.
- Germerat, R., Boger, W. & Shamou, A. (2007). *Football sports medicine for coaches and players*. Translated by Hamid Reza Keshavarzi, Tehran, Bamdad Ketab. [In Persian]
- Ghadir, M. & Sarikhani, A. (2011). Governmental rulings and expediency in shiite jurisprudence. *Shiite Studies*, 35(9), 73-90. [In Persian]

- Ghiyazi, J.A., Sarikhani, A. & Khosrowshahi, Q.A. (2012). *A comparative study of islamic general criminal law and specific law: elements of crime (V. 2)*. Hawza and University Research Institute, Third Edition. [In Persian]
- Habibi, Y., Pashaei, T., Nouri, B. & Sahraei, M. (2016). Study of the prevalence of stimulant drug use and its associated factors in male bodybuilders in Sanandaj in 2015. *Zanko Journal of Medical Sciences*, 17 (55), 22-31. [In Persian]
- Hajizadeh, Y.A. (2013). Sports ethics and the issue of doping with emphasis on Islamic teachings. *Journal of Ethics Research*, 20(6), 25-48. [In Persian]
- Hashemi Nourbakhsh, H. (2009). *Sports from the Islamic Perspective*. Sibt al-Nabi (PBUH) Publishing House, First Edition. [In Persian]
- Ibn Babawayh, M.B. A.H. (2005). *Kitab al-khasal*. Islamic Publishing House affiliated with the Qom Seminary Teachers' Association, sixth edition. [In Persian]
- Kabiri, S., Shadmanat, S.M. & Rahmati, M.M. (2021). *Sports criminology*. Physical Education and Sports Sciences Research Institute. [In Persian]
- Kashef, M.M. & Shidai, M. (2012). *Sports law and ethics*. Sports, Bamdad Book, Second Edition. [In Persian]
- Kashi, A. (2022). Abuse of stimulants, narcotics, psychotropic substances and alcoholic beverages in athletes of Tehran province. *Quarterly Journal of Addiction Research*, 15(62), 85-112. [In Persian]
- Keel, L. (2021). *Corruption in sports, causes, consequences and its correction*. Translators: Mohammad Hossein Ghorbani; Hamid Reza Safari, Physical Education Research Institute, First Edition. [In Persian]
- Khomeini, S.R.A. (2007). *Al-makasib al-muhrmah (V. 1)*. Institute for Compilation and Publication of Imam Khomeini's Works (RA), Third Edition. [In Persian]
- Mahfouzi, R. (2022). *Criminalization of doping; basics and challenges*. Khorsandi, First Edition. [In Persian]
- Malek, M., Ghanaei, M. & Ghorbani, R. (2004). Studying the frequency of using performance-enhancing drugs and awareness of their side effects in male bodybuilders in Semnan province. *Scientific Journal of Semnan University of Medical Sciences*, 6(2), 123-130. [In Persian]
- Manouchehri, J. & Hamidi, M. (2021). Designing a qualitative model of the effect of doping scandal on marketing in Iranian sports. *Journal of Sports Management*, 13(3), 723-743. doi: 10.22059/jsm.2021.214921.1682. [In Persian]
- Mill, S.J. (2006). *A treatise on freedom*. Translated by Mohammad Javad Sheikh-ul-Islami, Scientific and Cultural Publishing Company. [In Persian]
- Modarresi Yazdi, M. (2011). *Jurisprudential study of the rulings on bribery, extortion and short selling*. Karimah Ahl al-Bayt (peace be upon them) Publication. [In Persian]

- Moein, M. (2008). *Moein dictionary (Persian): T - S (V. 2)*. Zarrin Publishers. [In Persian]
- Moein, M., Dekhoda, A.R., Ahmadi-Givi, H. & Shahidi, S.J. (2008). *Dictionary (V. 15)*. Tehran University Press and Publishing Institute, Second Edition. [In Persian]
- Mohammadi, A. (2013). *Explanation of the principles of jurisprudence*. Dar Al-Fekr Publications. [In Persian]
- Moqaddadi, M.M. (2014). *Jurisprudential and legal principles of athletes' civil liability*. Mofid University, First Edition. [In Persian]
- Motahari, M. (2002). *Women's rights system in Islam*. Sadra Publications. [In Persian]
- Nadaei, T. & Alavi, K. (2008). Ethics in sports with a fair play approach. *Philosophical-Theological Studies*, 10(2), 187-220. doi: 10.22091/pfk.2008.233. [In Persian]
- Nadrian Jahromi, M. (2011). *Ethics in sports*. Tehran, Physical Education and Sports Sciences Research Institute Publications, First Edition. [In Persian]
- Pasharosh, L., Ramandi, M., Khoshboob, S., Rezaei, M., Rezvani, S., Abbasi, M. & Mikayili, A. (2008). Frequency of use of performance-enhancing drugs and awareness of their side effects among male bodybuilders in Kermanshah (2004). *Journal of Kermanshah University of Medical Sciences (Behbood)*, 11(4), 418-427. [In Persian]
- Pauli, L. & Donati, A. (2021). *The doping market in sport: Understanding supply and demand, and the challenges of controlling them*. Translators: Jasem Manouchehri, Mohammad Qasem Manouchehri, Behzad Soheili, Senior Training Manual, First Edition. [In Persian]
- Pirhayati, H. (2015). The position of the rule of expediency in Iranian criminal law. *Judging Quarterly*, 15(81), 131-154. [In Persian]
- Qiyasi, J.A. (2008). *Fundamentals of the criminal policy of the Islamic state*. Islamic Science and Culture Research Institute, Second Edition. [In Persian]
- Rahiminejad, A. (2002). What is crime and what are the criteria for criminalization? *Justice Legal Journal*, 66(41), 135-160. [In Persian]
- Rahnama, N., Bombaichi, A., Sadeghipour, H., Hosseini, M.S. & Abedinzadeh, S. (2009). Statistics on the prevalence of doping and types of doping substances in world sports. *Harakat*, 39. [In Persian]
- Rezaei-Rad, A.A.H. (2016). The scope of effectiveness of the jurisprudential rule of no harm. *Islamic Law*, 7(25), 63-89. [In Persian]
- Roustaee, M.A. (2015). A comparative comparison of the "harm principle" and the "no harm rule" in justifying criminal intervention. *Comparative Law Research*, 19(2), 51-73. [In Persian]
- Sheikh Tusi, M.B.H., Khorasani, A., Shahrastani, S.J., Jaff, M.T. & Iraqi, M. (2019). *Kitab al-khalaf (6-volume series)*. Islamic Publishing Office affiliated with the Qom Seminary Teachers' Association, 5th edition. [In Persian]

- Tabatabaei, S.M. H. (1999). *Tafsir al-mizan (V. 20)*. Translated by Seyyed Mohammad Baqer Mousavi Hamedani, Islamic Publications Office. [In Persian]
- Tamimi Amadi, A.A.B.M. (2016). *Gharr al-hakam and darr al-kalam*. Dar al-Hadith Cultural Institute, 8th edition. [In Persian]
- Tejidi, F. & Manouchehri, J. (2014). *Psychological foundations of doping in sports from theory to practice for athletes, coaches and sports officials*. Hamit Publications, first edition. [In Persian]
- World Anti-Doping Agency WADA. (2007). [In Persian]
- Zahedi, D., Zamani, S.G. & Shahbazi, A. (2018). Doping and the analysis of the court of arbitration for sport's procedure in dealing with it. *Scientific Research Journal of Medical Law*, 12(45), 171-190. [In Persian]
- Zanganeh, M. Sarikhani, A. & Zanganeh, M. (2015). Criminal liability resulting from the prescription of illegal drugs (doping) in sports with a view to Iranian laws and Imami jurisprudence. *Scientific Journal of Medical Law*, 9(35), 109-123. [In Persian]